

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Bakalářská práce

2019

Gabriela Machová

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra speciální pedagogiky a logopedie

**Integrace a jazyková příprava dětí s odlišným mateřským jazykem v předškolním
vzdělávání**

Bakalářská práce

Autor: Gabriela Machová
Studijní program: B7506 Speciální pedagogika
Studijní obor: Výchovná práce ve speciálních zařízeních
Vedoucí práce: PhDr. Petra Bendová, Ph.D.
Oponent práce: PhDr. Kamila Růžičková, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor: Gabriela Machová

Studium: P16K0042

Studijní program: B7506 Speciální pedagogika

Studijní obor: Výchovná práce ve speciálních zařízeních

Název bakalářské práce: **Integrace a jazyková příprava dětí s odlišným mateřským jazykem v předškolním vzdělávání**

Název bakalářské práce AJ: Integration and language preparation of children with different mother tongue in pre-school education

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce řeší problematiku integrace a jazykové přípravy u dětí s odlišným mateřským jazykem v předškolním vzdělávání. Teoretická část bakalářské práce se zabývá tematikou adaptace a rozvoje jazykových kompetencí dítěte s odlišným mateřským jazykem v mateřské škole. Dále pak vymezením pojmů odlišný mateřský jazyk, kulturní a sociální integrace, předškolní vzdělávání, zaměřuje se na školní připravenost a cíle předškolního vzdělávání, a to v kontextu preprimární edukace dětí s odlišným mateřským jazykem. Prakticky orientovaná část bakalářské práce bude zaměřena do oblasti diagnostiky jazykových a sociálních kompetencí u konkrétních dětí cizinců (tj. dětí s odlišným mateřským jazykem) navštěvujících vybranou mateřskou školu v ČR. Z metodologického hlediska bude využito kazuistické metody.

GREGER,D.,SIMONOVÁ,J.,STRAKOVÁ,J.(Ed).Spravedlivý start? Nerovné šance v předškolním vzdělávání a při přechodu na základní školu, Praha:UK,2015,ISBN 978-80-7290-861-5
DOLEŽÍ,L.Začínáme učit češtinu pro děti-cizince (předškolní věk).Praha:AUČCJ,2014,ISBN 978-80-260-5587-7
BEDNÁŘOVÁ,J. ŠMARDOVÁ, V.Školní zralost-Co by mělo dítě umět před vstupem do školy. Brno:Edika,2015. ISBN 978-80-266-0793-9 <http://www.inkluzivniskola.cz/>
<http://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani>

Garantující pracoviště: Katedra speciální pedagogiky,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Petra Bendová, Ph.D.

Oponent: PhDr. Kamila Růžičková, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 5.2.2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucí bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 25. 3. 2019

Poděkování

Děkuji PhDr. Petře Bendové, Ph.D., za odborné vedení bakalářské práce a cenné rady, které mi vždy s ochotou poskytla. Poděkování patří také mé rodině za trpělivost a podporu po celou dobu mého studia.

Anotace

MACHOVÁ, Gabriela. *Integrace a jazyková příprava dětí s odlišným mateřským jazykem v předškolním vzdělávání*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2019. 56 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce řeší problematiku integrace a jazykové přípravy dětí s odlišným mateřským jazykem v předškolním vzdělávání.

Teoretická část bakalářské práce se zabývá vývojovými specifiky dítěte předškolního věku, vzdělávacím programem, obsahem a cílem předškolního vzdělávání. Zaměřuje se na školní připravenost a zralost dítěte v předškolním věku. Dále se zabývá otázkou legislativy, tematikou adaptace a rozvoje jazykových kompetencí dítěte s odlišným mateřským jazykem v mateřské škole. Prakticky orientovaná část bakalářské práce je zaměřena do oblasti diagnostiky jazykových a sociálních kompetencí u konkrétních dětí s odlišným mateřským jazykem. Cílem výzkumu je zjištění jazykových dovedností u dětí s odlišným mateřským jazykem v předškolním věku. Z metodologického hlediska je využito kazuistické metody.

Klíčová slova: předškolní věk, předškolní vzdělávání, adaptace, děti s odlišným mateřským jazykem, diagnostika, kazuistika.

Annotation

MACHOVÁ, Gabriela. *Integration and langure preparation of children with different mother tongue in pre-schooleducation*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2019. 56 pp. Bachelor Degree Thesis.

The Bachelor's work solves the problematic of integration and language preparation of children with different mother tongue in pre-school education.

Theoretical part of the bachelor's work deals with evolutionary specifics of pre-school children, educational programme, content and goal of pre-school education. It focuses on the school preparedness and child's maturity at the pre-school age. It further determines the question of legislation, topics of adaptation and development of language competence of child with different mother tongue in a nursery school.

Practical part of the bachelor's work is focused on the area of diagnostic of language and social competences at concrete and real children with different mother tongue. The goal of the research work is to find out the language skills of children with different mother tongue at pre-school age. The casuistry method was used from the methodological point of view.

Key words: pre-school age, pre-school education, adaptation, children with different mother tongue, diagnostics, casuistry

OBSAH

ÚVOD	10
I. TEORETICKÁ ČÁST BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	11
1 SPECIFIKA VÝVOJE DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	11
1.1 Tělesný vývoj dětí předškolního věku	11
1.2 Vývoj motorických dovedností u dětí předškolního věku	11
1.3 Kresba a grafomotorika v předškolním věku	12
1.4 Vývoj poznávacích procesů u dětí předškolního věku	13
1.5 Vývoj verbálních schopností předškolního dítěte	14
1.6 Emoční a sociální vývoj	14
1.7 Učení a hra	15
2 PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ	17
2.1 Školský zákon	17
2.2 Rámcový vzdělávací program předškolního vzdělávání	17
2.3 Obsah předškolního vzdělávání	18
2.4 Cíle předškolního vzdělávání	21
2.5 Školní zralost a školní připravenost	22
3 DÍTĚ S ODLIŠNÝM MATEŘSKÝM JAZYKEM V PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ	23
3.1 Legislativa upravující vzdělávání dětí, žáků-cizinců	23
3.2 Integrace dítěte s odlišným mateřským jazykem do předškolního vzdělávání	24
3.3 Komunikace s rodiči dítěte s odlišným mateřským jazykem v mateřské škole	25
3.4 Adaptace dítěte s odlišným mateřským jazykem v mateřské škole	25
3.5 Jazyková diagnostika	26
3.6 Jazyková podpora dětí s odlišným mateřským jazykem v předškolním vzdělávání	27
3.7 Plán pedagogické podpory pro děti s odlišným mateřským jazykem	28

II. PRAKTICKÁ ČÁST	29
4 UVEDENÍ DO PRAKTICKÉ ČÁSTI BAKALÁŘSKÉ PRÁCE.....	29
4.1 Cíl výzkumného šetření	29
4.2 Metody výzkumného šetření.....	29
4.3 Průběh zkoumaného šetření	31
4.4 Charakteristika místa výzkumného šetření	31
4.5 Charakteristika výzkumného vzorku	31
5 INTERVENCE O DĚTI S ODLIŠNÝM MATEŘSKÝM JAZYKEM V PRAXI MATEŘSKÉ ŠKOLY.....	33
5.1 Případová studie dítěte s odlišným mateřským jazykem č. 1	33
5.2 Případová studie dítěte s odlišným mateřským jazykem č. 2	40
5.3 Případová studie dítěte s odlišným mateřským jazykem č. 3	48
6 ZHODNOCENÍ NAPLNĚNÍ CÍLŮ A DISKUZE.....	58
6.1 Doporučení pro oblast adaptace dětí s odlišným mateřským jazykem.....	59
6.2 Navrhovaná doporučení pro podporu jazykového rozvoje dětí s OMJ v rámci společných aktivit v mateřské škole	61
6.3 Navrhovaná doporučení pro jazykový rozvoj dětí s OMJ v rámci individuálních činností.....	62
6.4 Příklad dobré praxe.....	63
ZÁVĚR	64
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	66
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	67
SEZNAM TABULEK	70
SEZNAM PŘÍLOH	72
PŘÍLOHY	73

ÚVOD

V posledních letech se český vzdělávací systém vyrovnává s novou skutečností, kdy čeština není mateřským jazykem všech dětí, které české školy navštěvují. Řada z nich většinou v rodině běžně komunikuje svým mateřským jazykem, ale vzhledem k tomu, že tyto děti navštěvují mateřské a základní školy, může pro ně komunikace v českém jazyce znamenat jazykovou i sociální bariéru.

Výzkumné studie ukazují, že nejvyšší potenciál vyrovnávat nejrůznější oslabení, které si děti přinášejí do života, má předškolní vzdělávání. Přesto je v tomto období vzdělávání dětem s odlišným mateřským jazykem věnována jen malá pozornost (Greger, Simonová, Straková, 2015).

Důvodem výběru tohoto tématu je také skutečnost, že jako učitelka v MŠ se s touto problematikou pravidelně setkávám. Z vlastní zkušenosti vím, že informovanost pedagogů o vzdělávání a jazykovém rozvoji dětí s odlišným mateřským jazykem je stále v začátcích.

Bakalářská práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. V teoretické části jsou nejprve definována vývojová specifika dětí předškolního věku, další kapitola se zaměřuje na předškolní vzdělávání, školský zákon, rámcový vzdělávací program předškolního vzdělávání, na cíle předškolního vzdělávání, školní zralost a školní připravenost. Třetí kapitola se zabývá dítětem s odlišným mateřským jazykem (dále jen OMJ) v předškolním vzdělávání, otázkou legislativy upravující vzdělávání dětí a žáků cizinců, integrací a adaptací těchto dětí. Praktická část je zaměřena do oblasti diagnostiky vybraných dětí s odlišným mateřským jazykem.

Hlavním cílem výzkumné části této bakalářské práce je jazyková diagnostika dětí s OMJ, která je základním bodem pedagogické diagnostiky zaměřené k jazykovému rozvoji těchto dětí. Součástí jsou také kazuistiky vybraných dětí s OMJ, dílčí cíle jsou zaměřeny na navrhovaná doporučení pro oblast adaptace a jazykového rozvoje v rámci společných aktivit i individuálních činností v mateřské škole. Závěrem je předložen příklad dobré praxe z mateřské školy v Praze 4, která má s adaptací dětí s OMJ bohaté zkušenosti.

I. TEORETICKÁ ČÁST BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

1 SPECIFIKA VÝVOJE DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

Období prvních let života, do kterého spadá i předškolní věk, je od nepaměti přisuzován velký význam. Vývoj v tomto období probíhá nejdynamičtěji z celého života člověka. V tomto věku získává dítě řadu nových schopností a rozvíjí dovednosti ve všech bio-psycho-sociálních oblastech. Předškolním věkem označujeme období mezi třetím až šestým (popřípadě sedmým) rokem života dítěte. Jedná se tedy o období, které nastává po skončení věku batolecího a končí nástupem dítěte do základní školy. Dítě v tomto věku prochází celou řadou tělesných, psychických i sociálních změn a s nimi spojenými vývojovými specifiky (Vágnerová, 2005) (Poznámka: V kontextu této bakalářské práce je synonymně užíváno termínů dítě předškolního věku a předškolák.).

1.1 Tělesný vývoj dětí předškolního věku

V období od 3 do 6 let věku dítěte dochází k výraznému zrychlení růstu, mění se tělesná konstituce dítěte.

Průměrný chlapec vyroste v tomto věku z 97 na 117 cm a přibude z 15 na 22 kg. Dívky jsou v tomto období o málo menší a něco méně váží. V průměru se hmotnost dítěte zvýší o 2,5 kg a vyroste o 7 cm za rok. Ke konci období se mění i jeho tělesné proporce. Dochází k růstu dlouhých kostí a výraznému nárůstu svalové hmoty. Baculatost se mění ve štíhlost, vznikají disproporce mezi růstem končetin, trupu a hlavy. Dítě na konci předškolního věku roste do délky, prodlužují se horní i dolní končetiny, rozvíjí se podélná a příčná klenba nohy, pokračuje osifikace kostry (Řičan, 2004). Dokončuje se prořezávání mléčných zubů a na konci období dochází i k výměně mléčných zubů za zuby trvalé.

1.2 Vývoj motorických dovedností u dětí předškolního věku

Pohyblivost neboli motorika vyspívá v předškolním období poměrně rychle a je nezbytná pro mnohé dovednosti. Zdokonaluje se lokomoce i hrubá motorika, pohyby jsou vytrvalejší, přesnější a účelnější. Dítě dokáže nyní chodit po špičkách, je schopné udržet rovnováhu i na malé ploše chodidla. Dle Matějčka (2005) by tříleté dítě mělo bez potíží samostatně zvládat výstup i sestup do i ze schodů.

Pohybové schopnosti dítěte a řeč se vzájemně ovlivňují. U dětí se správným pohybovým vývojem nastupuje většinou i odpovídající vývoj řeči. Neobratné děti mívají více nedostatků ve výslovnosti než děti pohybově průměrné. Hrubá motorika zahrnuje pohyblivost celého těla, kde sledujeme koordinaci jednotlivých pohybů (Klenková, Kolbábková, 2002). Pro správný rozvoj hrubé motoriky je důležité poskytnout dítěti dostatečné množství příležitostí k přirozenému pohybu. Tělesné aktivity pomáhají dítěti nejen zapojit se do společnosti vrstevníků, ale ovlivňují i jeho pohyblivost, rychlost a přesnost pohybů. Vhodné je dítě podporovat v sezónních sportovních aktivitách, stejně tak i v činnostech, jakými jsou například samostatné zvládnání základních hygienických návyků, oblékání, úklid hraček či pomoc v domácnosti. Tím dítě rozvíjí nejen koordinaci těla a jemných pohybů ruky, ale zároveň i souhru rukou a očí. Významný je v tomto období rozvoj v oblasti jemné motoriky rukou, tedy schopnosti manipulovat s předměty. Tuto schopnost si dítě předškolního věku procvičuje na herních aktivitách typu stavění a manipulací s kostkami, drobnými předměty, korálky či při rukodělných a výtvarných činnostech. Při těchto činnostech nerozvíjí dítě pouze jemnou motoriku, ale současně je rozvíjena i řada dalších schopností, mezi něž patří například koncentrace pozornosti, zrakové vnímání, prostorová orientace, či vizuomotorická koordinace (Bednářová, Šmardová, 2015).

1.3 Kresba a grafomotorika v předškolním věku

V kresbě vyjadřují předškolní děti často svůj názor na svět. Kresba je neverbální symbolickou funkcí, ve které se projevují snahy dítěte zobrazit realitu tak, jak ji chápe. Vývoj kresby prochází v dětském období několika fázemi, z nichž počáteční fáze ještě většinou postrádá symbolický charakter, jedná se pouze o činnost, která je zajímavá sama o sobě. Druhá fáze bývá už spojena s přechodem na symbolickou úroveň, kdy dítě zjišťuje, že čmárání může být prostředkem k zobrazení reality. Jde o sekundární symbolické zpracování, produkt bývá dodatečně pojmenován, na základě nějakého typického znaku. Ve třetí fázi primárního symbolického vyjádření již dítě dovede uskutečnit úmysl něco konkrétního zachytit (Vágnerová, 2005).

Obzvláště v předškolním období je vhodné děti motivovat ke kreslení, vymalovávání nebo dokreslování. Všechny tyto aktivity jsou velmi důležité pro rozvoj grafomotoriky, která se rozvíjí v závislosti na psychomotorických funkcích. Vliv zde má mentální vyspělost dítěte, zrakové a prostorové vnímání, paměť, pozornost i laterální. Pro

rozvoj grafomotoriky je vhodné využívat pracovních sešitů a listů k tomu určených, zároveň je důležité dbát na vhodné navozování a upevňování špetkového úchopu, a to stejně jako na správné postavení ruky. Tyto činnosti ovlivňují uvolněnost a plynulost pohybu ruky po podložce u kreslení a následného psaní. Dobře rozvinutá vizuomotorika a grafomotorika jsou podmínkou a podkladem pro psaní (Bednářová, Šmardová, 2015).

1.4 Vývoj poznávacích procesů u dětí předškolního věku

Dle Klenkové a Kolbábkové (2005) je vnímání pro předškoláka nejdůležitějším ze všech procesů, jimiž získává informace o okolním světě. Vnímání se dělí na zrakové, sluchové, dotykové, chuťové, čichové, dále na vnímání prostoru a času. Nejvíce je rozvíjeno vlastními prožitky dítěte, tady tím, co je bezprostředně a subjektivně upoutá.

Vnímání a poznávání je v tomto věku zaměřeno na nejbližší svět, který dítě vidí jako celek. Představivost je bohatá a barvitá, mnohdy pomáhá dítěti s přizpůsobením se obtížně pochopitelné či přijatelné realitě. V tomto období dochází také k rozvoji zrakové a sluchové diferenciaci, ta je spojena s procesem analýzy a syntézy při čtení a psaní. Řečové dovednosti se zkvalitňují a rozšiřuje se slovní zásoba. Paměť má až do pátého roku charakter bezděčného, krátkodobého zapamatování. Později nastupuje paměť dlouhodobá, záměrná, zprvu převážně mechanická (Mertin, Gillernová, 2010). Výběr a zpracování informací v předškolním období jsou typické některými znaky. Patří sem například neschopnost uvažovat komplexně s tendencí ulpívat na jednom často nápadném znaku, který je pro dítě podstatný, hodnotíme ji jako centraci. Typický je též egocentrický způsob uvažování s ulpíváním na vlastním názoru a opomíjením jiných mnohdy odlišných názorů. Prezentismus, tj. dětská vázanost se na přítomnost, pro dítě představuje jistotu v aktuálním vnímání světa. Pro reálné vnímání světa si děti často pomáhají zkreslováním poznání svou fantazií, přehlížením rozdílů mezi fantazií a skutečností. V tomto věku se často objevuje ožívování neživých předmětů, kterým jsou přiřítány lidské vlastnosti. Také i přesvědčení, že každé poznání je definitivní s jednoznačnou platností, což označujeme jako absolutismus (Vágnerová, 2005).

1.5 Vývoj verbálních schopností předškolního dítěte

Verbální schopnosti se v předškolním období zdokonalují v obsahu i ve formě. Dítě je rozvíjí především v komunikaci s dospělými a vrstevníky, může být též ovlivněno médií. Novým slovům se dítě učí v rámci daného kontextu. Pro rozvoj správného vyjadřování a obohacení znalostí jsou významné otázky typu „proč a jak“, pomocí kterých se děti učí chápat komplexnější vztahy mezi objekty a současně i užívat příslušné slovní výrazy, jako jsou spojky, předložky. Zlepšuje se i chápání mnohočetného významu slov (Siegler In Vágnerová, 2005). Významnou složkou z hlediska rozvoje poznávacích procesů je i tzv. egocentrická řeč. Jde o zkratkovitou řeč, kdy si dítě povídá pro sebe, nehledá a nepotřebuje k ní posluchače. Při této egocentrické řeči se dítě nemusí přizpůsobovat požadavkům partnera, slouží k zjednodušení orientace, uvědomování si a řešení problémů. Postupně přechází na úroveň vnitřní řeči (Vágnerová, 2005).

V předškolním období je řeč především dorozumívacím prostředkem a sehrává významnou roli v procesu integrace dítěte do skupiny. Je-li dítě v tomto období bez možnosti řeč rozvíjet a procvičovat v kontaktu s dospělou osobou, nastávají v řečovém vývoji nezvratné negativní změny (Mertin, Gillernová, 2010). V rozmezí čtvrtého a pátého roku nabývá řečový projev dítěte na gramatické správnosti s užíváním všech slovních druhů. Dítě ovládá okolo 1500–2000 slov, v oblasti výslovnosti mohou přetrvávat některé charakteristické nepřesnosti. V období pátého až šestého roku dokáže dítě bez problémů vyprávět kratší příběh, zvládá správnou výslovnost většiny hlásek a na konci předškolního období čítá jeho slovní zásoba okolo tří tisíc slov (Klenková, Kolbábková, 2002).

1.6 Emoční a sociální vývoj

Většina dětí v předškolním věku s oblibou vyhledává společnost jiných dětí. Dle Matějčka (2000) se v tomto období rozvíjejí mnohé důležité vlastnosti, které nelze tak dobře rozvíjet ve vztahu k dospělým ani k sourozencům. Jedná se o schopnost spolupráce (ať už nejprve jen ve hře), ale především o vlastnosti pro-sociální, které umožňují člověku začlenit se do různých lidských skupin a v nich uplatňovat takové hodnoty jako jsou soucit, obětavost, solidarita i tolerance. Tyto pro-sociální vlastnosti se nejlépe rozvíjejí v širší skupině vrstevníků, především pak v mateřských školách.

Emoční prožívání se projevuje větší stabilitou a vyrovnaností, předškolní děti dokážou svou nespokojenost vyjádřit jinými způsoby než vztekem nebo zlostí, který býval typický pro batolecí období. Emoční ladění bývá převážně pozitivní, ubývá negativních emočních reakcí. Rozvíjí se smysl pro humor, ale i emoční inteligence, která dětem pomáhá lépe pochopit svoje city i projevit empatii k prožitkům druhých (Vágnerová, 2005).

Děti bývají v tomto období velmi aktivní, tato aktivita není jen na úrovni oblasti motorické, projevující se častým poskakováním, ale též v oblasti psychosociální. Aby mělo dítě chuť do tolik pro něho typického objevování a zkoumání, je nutné zajistit mu stabilní zázemí, jistotu a bezpečí. Významnou potřebou tohoto období je potřeba citového vztahu, sociálního kontaktu, společenského uznání, emancipace, seberealizace. Vůle předškoláků bývá často kolísavá a stimulovaná kolektivní nákazou. Autoritou je pro dítě v tomto věku jednoznačně dospělý, ať už rodič nebo paní učitelka představují pro dítě vzor, který je v tomto období důležitý pro vytváření základů morálně-etického vývoje (Mertin, Gillernová, 2010).

1.7 Učení a hra

Dětství se spojeno s časem her, hra je v tomto období považována za nepostradatelnou a hlavní činnost dítěte. Dítě si hraje, neboť mu to přináší radost, zábavu i potěšení a hra mu zároveň dává možnost účastnit se dění okolního života po svém. Hrou dítě relaxuje a hra může mít i terapeutický účinek. Pomáhá dítěti navazovat kontakt s dospělými a jinými dětmi. Při hře má dítě možnost vyzkoušet si různé role a reálné sociální situace, které jsou přípravou na život (Kořátková In Opravilová, 2016).

Hra je pro předškolní období vedoucí činností, vedle toho se hrou děti učí a svým způsobem i pracují. Všechny tyto činnosti se vzájemně prolínají a ovlivňují psychické procesy dítěte. *„Hra je také nepostradatelnou činností, při níž dítě získává zručnost, zvládá zacházení s věcmi, improvizuje, zkouší, nachází souvislosti a proniká do vztahů. Ono samo se neučí něčemu konkrétnímu, ale učí se hrát si. To, co se přitom fakticky naučí je přidaná hodnota“* (Opravilová, 2016, s. 86). Hra bývá založena na fantazii, ale často vychází ze skutečných zážitků a známých prvků, které si dítě pomocí fantazie dotváří a které spojuje. Na konci předškolního období je vhodné, aby se dítě pozvolna připravovalo na změnu vedoucí činnosti. Učební činnosti v předškolním vzdělávání probíhají formou

přirozené motivace, poznáváním okolního světa. Hlavním cílem je nejen rozvíjet osobnost jedince, ale především vzbudit v dětech zájem o učení a poznávání (Opravilová, 2016).

Učení je proces získávání zkušeností v průběhu celého života jedince, tento proces umožňuje organismu přizpůsobit se podmínkám prostředí, ve kterém žije. Učení stejně jako hra ovlivňuje utváření osobnosti, rozvíjí zájmy, schopnosti i charakterové vlastnosti, jako je trpělivost nebo vytrvalost. Pro období dětství je typické učení napodobováním. Tímto bezděčným učením se děti od útlého věku v rodině učí dovednostem i některým způsobům chování či řešení situací. Motivací k dosažení lepších výsledků při učení je pochvala, uznání nebo odměna (Rozsypalová, Čechová, Mellanová, 2003).

2 PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

Předškolní vzdělávání je nedílnou součástí českého školského systému. Vzdělávání bývá realizováno v mateřských školách, které jsou zpravidla přizpůsobeny pro práci s tříletými až šestiletými, případně sedmiletými dětmi. Jak už bylo v předešlé kapitole zmíněno, mateřská škola je pro dítě v mnoha směrech velkým přínosem z hlediska jeho dalšího všestranného rozvoje. V mateřské škole se tvoří první přátelství, dochází zde k socializaci, dítě se učí důvěřovat okolí a komunikovat s novými autoritami v podobě pedagogů, kteří jej budou provázet jeho dalším školním životem.

Předškolní vzdělávání poskytne dítěti nejlepší přípravu na školu tím, že mu dá příležitost hrát si, řešit samostatné úkoly, jednat samostatně a tvořivě, respektovat pravidla, naslouchat druhým i srozumitelně se vyjadřovat, a především také jeho každodenní socializaci a kultivaci v běžných životních situacích (Opravilová In Kolláriková, Pupala, 2010).

2.1 Školský zákon

Předškolní vzdělávání představuje počáteční stupeň vzdělávání. V legislativě České republiky je toto vzdělávání ukotveno zákonem 516/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů, tzv. školským zákonem. Podle § 1 upravuje tento zákon předškolní, základní, střední, vyšší odborné a některé jiné vzdělávání ve školách a školských zařízeních, stanoví podmínky, za nichž se vzdělávání a výchova uskutečňují, vymezuje práva a povinnosti fyzických a právnických osob při vzdělávání a stanoví působnost orgánů vykonávajících státní správu a samosprávu ve školství. Dále je v § 3, který se týká vzdělávacích programů, ve druhém odstavci uvedeno, že pro každý obor vzdělávání, a to včetně předškolního, se vydávají rámcové vzdělávací programy (Česko, 2004).

2.2 Rámcový vzdělávací program předškolního vzdělávání

K efektivní podpoře dítěte s odlišným mateřským jazykem v mateřské škole je nejprve nutné poznat a pochopit, jaký je cíl předškolního vzdělávání a na které oblasti a činnosti tento rozvoj zaměřit. K tomu slouží kurikulární dokument Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále pouze RVP PV). Jedná se o otevřený dokument, který se na základě měnících se potřeb společnosti, zkušeností učitelů, potřeb a zájmů dětí průběžně

inovuje. V RVP PV jsou vymezeny hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku. Tato pravidla jsou závazná pro předškolní vzdělávání v mateřských školách, v mateřských školách zřízených podle § 16 odst. 9 školského zákona, v lesních mateřských školách a v přípravných třídách základních škol a vztahují se na pedagogické činnosti probíhající ve vzdělávacích institucích zařazených do sítě škol a školských zařízení. RVP PV stanovuje elementární vzdělávací základ, na který navazuje základní vzdělávání, a představuje tak základ pro tvorbu školních vzdělávacích programů i pro jejich uskutečňování (MŠMT ČR, 2018).

2.3 Obsah předškolního vzdělávání

Obsah předškolního vzdělávání představuje hlavní prostředek vzdělávání dítěte v mateřské škole. V RVP PV je vymezen tak, aby sloužil k naplňování vzdělávacích záměrů a dosahování vzdělávacích cílů. Obsah je zde formulován v podobě „učiva“ a „očekávaných výstupů“, a to pouze obecně, rámcově. Vzdělávací obsah se stanovuje pro celou věkovou skupinu společně, tj. pro děti ve věku od 2 do 6 (7) let (MŠMT ČR, 2018).

Vzdělávací obsah RVP PV je koncipován jako vnitřní propojený celek, který odpovídá svým zaměřením specifické předškolní období. Učivo je nabízeno formou příležitostí k rozmanitým praktickým i intelektuálním činnostem s účelem komplexně působit na více složek osobnosti dítěte. Vychází z potřeb dítěte, jeho věkových i psychických zvláštností. Struktura vzdělávacího obsahu je dělena do pěti základních oblastí, které se vzájemně prolínají:

- oblast biologickou (dítě a jeho tělo),
- oblast psychologickou (dítě a jeho psychika),
- oblast interpersonální (dítě a ten druhý),
- oblast sociálně kulturní (dítě a společnost),
- oblast environmentální (dítě a svět).

Každá oblast zahrnuje tři kategorie zaměřující se na dílčí cíle, vzdělávací nabídku a očekávané výstupy (Opravilová, 2016).

Dítě a jeho tělo

V této oblasti je rozvíjena tělesná stránka dítěte. Cílem je uvědomění si vlastního těla, rozvoj pohybových dovedností v oblasti hrubé a jemné motoriky, ovládnutí pohybového aparátu, osvojení si poznatků o těle a jeho zdraví, podpora zdraví i vytváření zdravých životních návyků a postojů. Hlavní činnosti pro rozvoj této oblasti jsou nabízeny v podobě základních lokomočních aktivit, tj. běh, chůze, skoky apod. Další jsou tělesně-výchovné činnosti jako protahovací, uvolňovací nebo relaxační cvičení, ale také hudebně-pohybové, smyslové a psychomotorické hry. Na konci předškolního věku by pak mělo dítě zvládnout základní pohybové dovednosti, pohybovat se v různém prostředí, ovládnout koordinaci ruky a oka, zvládnout sebeobsluhu, pojmenovat části těla, rozlišovat, co škodí zdraví a mnohé další (Musil, 2014).

Dítě a jeho psychika

je oblastí, která zahrnuje tři podoblasti:

- jazyk a řeč,
- poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazii, myšlenkové operace,
- sebepojetí, city a vůli.

Pro rozvoj řečových schopností, jazykových a komunikačních dovedností i osvojení si některých poznatků předcházejících čtení a psaní jsou dětem nabízeny artikulační, řečové, sluchové a rytmické hry. Dále jsou zařazovány společné diskuse, vyprávění zážitků, samostatný slovní projev na určité téma, poslech pohádek a příběhů, recitace či zpěv. Očekávaným výstupem je poté pojmenovat většinu toho, čím je dítě obklopeno, domluvit se slovy i gesty, porozumět slyšenému, sluchově rozlišit začáteční a koncové slabiky a hlásky ve slovech...

Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazii a myšlenkové operace podporuje učitel rozvojem tvořivého myšlení, zájmem o osvojování elementárních poznatků, rozvojem paměti a pozornosti, vytvářením pozitivního vztahu k učení, zájmu o učení a radostí z objevování, dále vzdělávací nabídkou v podobě her podporujících tvořivost, představivost, postřeh, paměť, motivováním k manipulaci s předměty, jejich zkoumání... Na konci předškolního období se dítě dokáže zpravidla záměrně soustředit na činnost, udržet pozornost, postupovat podle pokynů, nalézat nová řešení, využívat zkušenosti k učení.

V oblasti sebepojetí, citů a vůle je podporován rozvoj schopnosti sebeovládání, pozitivních citů dítěte ve vztahu k sobě samému, při získání sebedůvěry a citové samostatnosti. Tyto schopnosti jsou rozvíjeny činnostmi zaměřenými na samostatné vystupování, obhajování vlastních názorů, dramatickými činnostmi, napodobováním různých typů chování, vyjadřováním nálad, cvičení v projevech citů a sebeovládání, spontánní hrou i cvičením organizačních dovedností. Očekávaným výstupem je zpravidla schopnost dítěte zaujímat vlastní názory, uvědomovat si své silné i slabé stránky, uvědomovat si příjemné a nepříjemné citové prožitky, vyjadřovat souhlas i nesouhlas v situacích, které to vyžadují, snažit se ovládat své afektivní chování, odloučit se na určitou dobu od rodičů i respektovat daná pravidla (MŠMT ČR, 2018).

Dítě a ten druhý

Hlavním záměrem pedagoga v této vzdělávací oblasti je podporovat utváření vztahů dítěte k jinému dítěti či dospělému, dále kultivovat, posilovat a obohacovat jejich vzájemnou komunikaci. Cílem je rozvoj schopností a dovedností důležitých pro navázání a rozvíjení vztahu k druhým lidem, posilování vstřícného chování, rozvoj tolerance k jinému názoru, k soukromí, k lidem s postižením nebo lidem s odlišnou národností. Nabízené aktivity směřují do oblasti běžné verbální i neverbální komunikace, sociálních a interaktivních her, kooperativních činností dále do činností zaměřených na porozumění pravidlům vzájemného soužití a chování. Na konci předškolního období by mělo dítě být schopno navazovat kontakty s dospělými i s dětmi, udržovat dětská přátelství, přirozeně a bez zábran komunikovat s druhými dětmi, spolupracovat s ostatními, vnímat a respektovat potřeby jiného dítěte, dodržovat dohodnutá pravidla, odmítnout komunikaci, která je mu nepříjemná, chápat, že osobnostní odlišnosti jsou přirozené (MŠMT ČR, 2018).

Dítě a společnost

Tato oblast rozvíjí začlenění dítěte do společnosti, především schopnost žít ve společnosti, přizpůsobit se, respektovat řád, spolupracovat, rozvíjet kulturně společenské návyky. Hlavním záměrem je uvést dítě do života v lidské společnosti, pomoci mu osvojit si potřebné dovednosti, návyky i postoje. Naučit ho podílet se na utváření společenské pohody. Cílem je i rozvoj kulturně estetických dovedností, vytvoření povědomí o mezilidských hodnotách, schopnost vnímat a přijímat tyto hodnoty. Dětem jsou nabízeny diskuze na téma hodnoty lidského jednání – pravda, upřímnost, otevřenost, hry, ve kterých si uvědomují, že ne všichni lidé se chovají správně a jak toto chování může ohrožovat

společnou pohodu i bezpečnost, dále také činnosti zaměřené na vytváření vkusného a estetického prostředí třídy, MŠ, seznamování se s lidovými zvyky, tradicemi. Na konci předškolního věku dokáže již dítě uplatňovat základní společenské návyky, pochopit, že každý ve společnosti má svou roli, pochopit a respektovat odlišné vlastnosti a schopnosti svých vrstevníků, umět se domluvit v konfliktních situacích (Musil, 2014).

Dítě a svět

Environmentální oblast předškolního vzdělávání si klade za cíl vytvářet u dětí vztah k místu a prostředí, ve kterém žije, osvojit si jednoduché poznatky o světě a životě, přírodě, přírodních jevech, Zemi i vesmíru. Pochopit, že změny způsobené lidskou činností mohou prostředí jak chránit a zlepšovat, tak je i poškozovat a ničit. Dětem je umožněna manipulace a experimentace s různými materiály a surovinami, jsou nabízeny hry zaměřené na poznávání přírodního prostředí, pěstitelské i chovatelské činnosti, péče o školní prostředí, školní zahradu, vyprávění, poslech, práce s literárními texty o přírodním prostředí. Dostává se jim poučení o možných nebezpečných vlivech na životní prostředí i o dopravní situaci v jejich okolí. Děti v předškolním období jsou zpravidla již schopny uvědomovat si, co je nebezpečné zdraví i ohrožující pro přírodu (MŠMT ČR, 2018).

2.4 Cíle předškolního vzdělávání

§ 33 ŠZ definuje cíle předškolního vzdělávání takto: *„Předškolní vzdělávání podporuje rozvoj osobnosti dítěte předškolního věku, podílí se na jeho zdravém citovém, rozumovém a tělesném rozvoji a na osvojení základních pravidel chování, základních životních hodnot a mezilidských vztahů. Předškolní vzdělávání vytváří základní předpoklady pro pokračování ve vzdělávání. Předškolní vzdělávání napomáhá vyrovnávat nerovnoměrnosti vývoje dětí před vstupem do základního vzdělávání a poskytuje speciálně pedagogickou péči dětem se speciálními vzdělávacími potřebami“* (Česko, 2004).

Cíle předškolního vzdělávání jsou úzce navázány na potřeby dítěte v tomto období. Jestliže prvotním cílem při vstupu dítěte do mateřské školy je jeho socializace a schopnost krátkodobé citové nezávislosti na rodičích, pak cílem finálním je příprava předškolního dítěte na vstup do základního vzdělávání (Musil, 2014).

Významným životním předělem v období dětství je přechod dítěte z mateřské školy do školy základní, jde o přirozený posun ve vývojové etapě. Činnosti, které jsou dětem v mateřské škole nabízeny, se významně podílejí v přípravě dítěte na základní školu.

„Základní škola obecně staví na výsledcích práce mateřské školy a současně má řadu požadavků, které dítě nezíská prostým zráním, přítomností ve společnosti a někdy ani jen rodinnou výchovou, ale je k tomu zapotřebí specifický trénink“ (Mertin, Gillernová, 2010, s. 235).

Jedním z cílů výchovné práce v předškolním vzdělávání je především kvalitní příprava na základní školu. Z předešlých kapitol je zřejmé, že pro bezproblémový přechod dítěte z mateřské školy do školy základní je důležité, aby bylo dítě vyzrálé a připravené po všech stránkách své osobnosti. K osvojování si nových poznatků je velmi důležitá jeho komunikační schopnost, tedy schopnost porozumění a vyjádření se v daném vyučovacím jazyce. U dětí s odlišným mateřským jazykem je hlavním cílem předškolního vzdělávání především jazykový rozvoj a zdokonalení jejich komunikace v českém jazyce.

2.5 Školní zralost a školní připravenost

Školní zralost je úzce spojena s vývojem centrální nervové soustavy a je závislá na dosažení takového stupně rozvoje v oblasti mentální, tělesné i sociálně-emoční, aby bylo dítě schopno bez potíží se účastnit vzdělávacího procesu. Oproti tomu školní připraveností se rozumí dosažení optimální úrovně vědomostí, dovedností a návyků potřebných pro úspěšné zvládnutí školních povinností (Opravilová, 2016). Klenková a Kolbábková (2002) uvádějí, že školní zralost je ovlivněna úrovní rodiny i možnými zděděnými činiteli. Školní zralost může posoudit psycholog. Pokud psycholog usoudí, že dítě ještě nebude schopno zvládat nároky kladené na něho ve škole, doporučí odklad školní docházky.

Podle Golemana in Bednářová (2015), závisí školní připravenost dítěte na základní ze všech znalostí, a to na znalosti, jak se učit. Dále vyjmenovává sedm nejdůležitějších aspektů, mezi něž patří: sebevědomí, zvědavost, schopnost jednat s určitým cílem, sebeovládání, schopnost pracovat s ostatními, schopnost komunikovat, schopnost spolupracovat a nalézat při společné činnosti rovnováhu mezi potřebami vlastními a potřebami ostatních.

3 DÍTĚ S ODLIŠNÝM MATEŘSKÝM JAZYKEM V PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ

Pro účely této bakalářské práce je důležité rozlišit termíny mateřský jazyk (dále pouze MJ), odlišný mateřský jazyk (dále pouze OMJ), cizí jazyk a znát rozdíly v jejich osvojování. Mateřský jazyk je používán k primárnímu dorozumívání, je to tedy takový jazyk, kterým jako prvním dítě komunikuje. Děti s odlišným mateřským jazykem jsou nuceny kromě svého mateřského jazyka používat i jazyk druhý, aby mohly normálně fungovat ve společnosti a prostředí, ve kterém žijí. To znamená, že v rodinném prostředí často komunikují jazykem mateřským, ale mimo domov používají jazyk jiný, který se pro ně tedy stává jejich odlišným mateřským jazykem, nikoli cizím. Jako cizí jazyk můžeme označit takový jazyk, který je běžně vyučován na všech českých základních školách, zde mají děti nejčastěji možnost výběru například mezi angličtinou, němčinou, ruštinou či francouzštinou.

3.1 Legislativa upravující vzdělávání dětí, žáků-cizinců

Dle zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání mají občané Evropské unie a jejich rodinní příslušníci za stejných podmínek stejný přístup ke vzdělávání, a to pokud mají právo pobytu na území České republiky po dobu delší než 90 dnů, pokud jsou osobami oprávněnými pobývat zde za účelem výzkumu, pokud jsou osobami, které využívají azyl nebo doplňkovou ochranu, případně žadateli o udělení mezinárodní ochrany nebo osobami požívajícími dočasné ochrany.

Dle §16 školského zákona se užívá pojem děti se sociálním znevýhodněním. Jedná se o osoby využívající doplňkové ochrany či o účastníky řízení o udělení mezinárodní ochrany na území České republiky. Možnosti podpory podle § 20 školského zákona – žáci-cizinci mají nárok na bezplatnou přípravu k jejich začlenění do základního vzdělávání, která zahrnuje výuku českého jazyka přizpůsobenou potřebám těchto žáků. Tuto přípravu zpravidla zajišťuje škola ve spolupráci s krajským úřadem (Česko, 2004).

3.2 Integrace dítěte s odlišným mateřským jazykem do předškolního vzdělávání

S pojmem integrace se v současné době setkáváme stále častěji, většinou se jedná o integraci pedagogickou, ta je dle Janiše a Jesenského (2004, s. 50) definována jako: „... dynamický, postupně se rozvíjející pedagogický jev, ve kterém dochází k partnerskému soužití postižených a intaktních na úrovni vzájemně vyvážené adaptace během jejich výchovy a vzdělávání a při jejich aktivním podílu na řešení výchovně vzdělávacích situací.“

Základem úspěšného začlenění dítěte s OMJ je komunikace. Nedostatečná znalost češtiny může být pro děti s OMJ překážkou k úspěšné integraci do předškolního vzdělávání a může negativně ovlivnit jejich školní prospěch a možnosti dalšího vzdělávání. Integrační opatření by se měla zaměřovat na zajištění rovných příležitostí ve vzdělávání těchto dětí, ale i na zvyšování odbornosti pedagogů vzdělávajících děti s OMJ. Je nutné vycházet ze specifických okolností situace. Zohledňuje se věk dítěte, jeho osobnost a jazykové dovednosti. Je potřeba hledat způsoby k vzájemnému porozumění. Je vhodné, aby dítě mělo zpočátku jednoho pedagoga, který pro něho bude hlavní orientační osobou. Pedagog by měl být trpělivý a poskytnout dítěti potřebný čas ke zpracování nové situace. K úspěšné integraci v návaznosti na bezproblémovou školní docházku je důležité zajistit informovanost celého okruhu účastníků, a to od rodičů dítěte s OMJ, pedagogů po ředitele škol a podporovat spolupráci rodiny se školou (Greger, Simonová, Straková, 2015).

Radostný a kol. (2011) z organizace META o.p.s., která se zabývá podporou cizinců ve vzdělávání a pracovní integraci, uvádějí, že u žáků s OMJ se jedná o takzvanou automatickou integraci, čili automatické začlenění do běžných škol hlavního vzdělávacího proudu. Problém spatřují především v nepřípravenosti českých škol na tyto žáky, poukazují na chybějící odborníky na výuku češtiny jako cizího jazyka, stejně tak jako na chybějící asistenty pedagoga. Přesto uvádějí, že zařazení těchto dětí do běžné školy je jediná správná cesta k naplnění rovnosti šancí všech účastníků.

Na území České republiky působí řada organizací a center zabývajících se podporou a poradenstvím v oblasti integrace cizinců. Téměř v každém regionu nabízejí své služby centra pro integraci cizinců, která poskytují různé formy poradenství při řešení problematických situací spojených s integrací cizinců v ČR. Další organizací je například občanské sdružení CIC – Centrum pro integraci cizinců, o.s., které poskytuje sociální

a pracovní poradenství cizincům, organizuje kurzy češtiny a lektorských dovedností pro výuku češtiny pro cizince. Dále Sdružení pro příležitosti mladých migrantů META o.s, zaměřené na poskytování poradenství a podporu pedagogickým pracovníkům při práci s žáky s odlišným mateřským jazykem. Na svém portálu www.inkluzivniskola.cz. nabízí tato organizace řadu užitečných informací pro oblast adaptace a jazykového rozvoje. Sdružení občanů zabývající se emigranty – SOZE je nezisková organizace, jež poskytuje pomoc cizincům v oblasti právního, sociálního a psychologického poradenství. Zabývá se také realizací volnočasových a vzdělávacích programů, právní asistencí dlouhodobě usazeným cizincům a uznaným azylantům v procesu integrace do majoritní společnosti. Podpoře pedagogů pro práci s dětmi cizinci se věnuje také NIDV – Národní institut pro další vzdělávání.

3.3 Komunikace s rodiči dítěte s odlišným mateřským jazykem v mateřské škole

Důležitou úlohu v rámci integrace dítěte s OMJ má i komunikace s rodiči. Ti by měli být se školským zařízením v úzké spolupráci. Rodiče potřebují mít přístup k informacím o provozu a organizaci mateřské školy, o obsahu a průběhu docházky, o pokrocích a úspěších nebo obtížích jejich dítěte. Bohužel komunikace není vždy snadná jasná a účelová. Zásadním problémem je jazyková bariéra. I další faktory mají v komunikaci s rodiči těchto dětí svou roli. Například náboženství, kulturní odlišnosti, různý pohled na výchovu a vzdělávání. Z tohoto důvodu je potřeba zajistit s rodiči-cizinci dlouhodobě srozumitelnou komunikaci (Radostný a kol., 2011).

3.4 Adaptace dítěte s odlišným mateřským jazykem v mateřské škole

Adaptabilitu lze chápat jako schopnost přizpůsobit se novým životním podmínkám a zároveň si udržet duševní pohodu, pocit bezpečí a zdraví. (Morgensternová, Šulová, 2009). Nástup do předškolního zařízení je pro každé dítě bezesporu velkou a náročnou změnou. Dítě, které bylo doposud zvyklé především na bezpečí domova a oporu rodičů, se najednou ocitá v neznámém prostředí mezi vrstevníky, setkává se s novými situacemi a autoritou v podobě učitele. Musí zvládnout odloučení od rodičů a fungovat samo za sebe, přizpůsobit se požadavkům i dennímu režimu mateřské školy. Dítě s odlišným mateřským jazykem je v ještě mnohem složitější situaci, je nuceno se navíc vyrovnávat především s jazykovou bariérou. Zažívá značnou zátěž spojenou s narušenou komunikační schopností. Nemůže využít své komunikační dovednosti, které si od narození budovalo ve svém

mateřském jazyce, a zároveň mu chybí jazykové dovednosti pro komunikaci v našem prostředí. Ocítá se v situacích a v prostředí, kde najednou nikomu nerozumí a ostatní zase nerozumějí jemu (Linhartová, Loudová, Stralczynská, 2015).

Každé dítě tuto novou situaci vnímá a prožívá odlišně. Některé děti zvládnou adaptaci zcela bez problémů, u mnohých se však objevují obtíže. Reakce na tuto situaci pak mohou být různé, a to od pláče přes vzdor až k uzavřenosti či psychosomatickým reakcím a vyšší nemocnosti dítěte. Je tedy důležité nepodcenit toto období především právě u dětí s OMJ a dobře naplánovat jejich postupnou adaptaci (Greger, Simonová, Straková, 2015).

Navrhovaná konkrétní opatření pro adaptaci dítěte s OMJ v MŠ:

- prodlužovat délku pobytu dítěte v MŠ postupně,
- v prvních dnech umožnit rodičům přítomnost v MŠ s dítětem,
- nabídnout rodičům konkrétní adaptační plán a předat jim informace o plánu v jejich mateřštině,
- po nástupu dítěte do MŠ využívat různé postupy zmírňující stres dítěte,
- usnadňující přivykání na nové prostředí.

Je na místě na děti mluvit zjednodušeně, využívat stejné obraty a slova, dodržovat vhodné tempo řeči, dodržovat frázování řeči, mluvit dostatečně nahlas, využívat správnou intonaci, dbát na důkladnou výslovnost a artikulaci. Dětem je vhodné zadávat jasné a stručné instrukce, ověřovat porozumění, využívat názornost (Radostný, Tintěrová a kol., 2011).

3.5 Jazyková diagnostika

Na začátku výuky češtiny jako druhého jazyka je velmi důležité zjistit jazykové znalosti daného dítěte s OMJ. S přehledem o jeho znalostech je poté možno lépe plánovat výuku, cíleně se zaměřit na informace, které dítě potřebuje nebo naopak nepotřebuje. Při konkrétní diagnostice se znalosti a kompetence ukáží mnohem přesněji, než při pouhém pozorování či odhadu. Diagnostika znalosti češtiny by měla být součástí portfolia dovedností nutného k vypracování plánu pedagogické podpory pro dítě s OMJ (Horáčková, 2016).

V rámci jazykové diagnostiky předškolního dítěte je třeba nejprve testovat perceptivní oblasti řeči, tedy porozumění, a poté řeč expresivní, tedy mluvení. Stejně tak jako z ontogenetického hlediska je zcela přirozené, že dítě nejprve rozumí a teprve potom

mluví. V řeči expresivní je sledována: slovní zásoba, artikulace, gramatika, tempo řeči a plynulost (Zelinková, 2001).

3.6 Jazyková podpora dětí s odlišným mateřským jazykem v předškolním vzdělávání

Pro rozvoj komunikačních předpokladů se nejvíce osvědčuje, je-li dítě z etnické minority zařazeno do institucionální výchovy již od předškolního věku. Podle výzkumů společnosti META si nejlépe osvojují češtinu děti-cizinci ve věku od čtyř do šesti let, navštěvující české mateřské školy. Je tomu především díky metodám uplatňovaným v předškolních zařízeních – tedy učení se skrze činnosti, dramatizaci a vykonáváním různých rolí, plněním úkolů ve skupině a jejich prezentováním ostatním (Radostný a kol., 2011).

Výuka češtiny jako cizího jazyka je naprosto odlišná od výuky češtiny jako jazyka mateřského. S jazykovou podporou je vhodné začít ihned po příchodu dítěte s OMJ do MŠ. K výuce je možné použít učebnice češtiny pro cizince. Propracovaný metodický systém zatím neexistuje (Radostný a kol., 2011). Při výuce je potřeba se zaměřit na propojení témat, slovní zásoby a gramatiky. Témata vybírat podle toho, jak jsou pro děti praktická, jaké situace musejí zvládat. Nejlepší je zařazovat témata týkající se každodenního života. Je vhodné zařadit užitečné fráze, aby se dítě mohlo zeptat, požádat o něco či poděkovat. Někdy vychází neslušné chování cizinců z neznalosti zdvořilostních frází (Gjurová, 2011). Při jazykové podpoře dítěte s OMJ je vhodné začínat rozvojem slovní zásoby z oblasti seznamování, představování, procvičovat pozdravy se zaměřením na osobní zájmena, sloveso být, dále přidávat témata jako škola, činnosti ve škole, vysvětlení pojmu „kde?“, „kdy?“, věci kolem nás, jídlo, pití, nakupování, orientace ve městě, ve škole, školce, lékař, nemoci, zranění. Tato jazyková podpora může být poskytována v rámci individuálního rozvoje dítěte s OMJ na základě plánu pedagogické podpory, popřípadě skupinově při větším počtu dětí s OMJ (Greger, Simonová, Straková, 2015).

3.7 Plán pedagogické podpory pro děti s odlišným mateřským jazykem

Plán pedagogické podpory (dále jen PLPP) zpracovává mateřská škola pro dítě od prvního stupně podpůrných opatření, a to na základě úprav ve vzdělávání, které jsou realizovány dle specifických vzdělávacích potřeb dítěte, nebo jeho zapojení do kolektivu. PLPP je zpracován na základě pedagogické diagnostiky vycházející z RVP se zaměřením na výše uvedené oblasti předškolního vzdělávání. Plán souzní s třídním vzdělávacím programem, a tím podporuje zapojení dítěte s OMJ do činností plánovaných pro celou třídu. V rámci plánu je vhodné si stanovit individuální práci s dítětem. S PLPP je seznámen zákonný zástupce dítěte a všichni učitelé. Obsahuje popis obtíží dítěte, stanovení cílů podpory a způsobů vyhodnocování naplňování plánu. Mateřská škola vyhodnocuje naplňování cílů PLPP nejpozději po 3 měsících od zahájení poskytování podpůrných opatření. U dítěte s OMJ se diagnostika zaměřuje především do oblasti dítěte a jeho psychika, konkrétně na jazyk a řeč. Sleduje a podporuje rozvoj porozumění, mluvení, a to konkrétně slovní zásobu, gramatiku a výslovnost (Radostný a kol., 2011).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 UVEDENÍ DO PRAKTICKÉ ČÁSTI BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Před samotným zahájením výzkumného šetření jsem nejprve oslovila zákonné zástupce těch dětí s OMJ, se kterými jsem toto šetření zamýšlela provést. Představila jsem svůj záměr, tedy testování jazykových kompetencí jejich dětí (za účelem zpracování této bakalářské práce) a ujistila je o zachování anonymity. Součástí této bakalářské práce jsou i zarchivované informované souhlasy zákonných zástupců dětí s OMJ, které z důvodu zachování anonymity nebudou dány do příloh. Jména dětí jsou z důvodu ochrany osobních údajů změněna. Rodiče i vedení mateřské školy s tím souhlasili a podepsali písemný souhlas se zařazením informací o vybraných dětech s OMJ do textu bakalářské práce.

4.1 Cíl výzkumného šetření

Hlavním cílem výzkumného šetření je diagnostikovat úroveň jazykových schopností u dětí s OMJ předškolního věku navštěvujících běžnou českou mateřskou školu. Získaná data mohou posloužit zejména pedagogům k celkové diagnostice těchto dětí a zároveň jako výchozí bod v podpoře dalšího jazykového rozvoje a při individuální práci s dětmi s OMJ. Dílčím cílem je vypracovat doporučení k usnadnění adaptace a optimalizace jazykového rozvoje dětí s OMJ v předškolním vzdělávání.

4.2 Metody výzkumného šetření

Data pro kvalitativní výzkum byla získána pozorováním, testováním jazykových schopností vybraných dětí s OMJ, rozhovory s pedagogy a rodiči těchto dětí. Ze získaných informací byly vytvořeny tři kazuistiky, které obsahují osobní a rodinnou anamnézu, pedagogickou diagnostiku s osobním záznamem dítěte, plán pedagogické podpory a diagnostiku úrovně jazykových schopností vybraných dětí s OMJ.

Jak uvádí Gavora (2010), umožňuje kazuistika lépe nahlédnout do zkoumaných jevů a proniknout k danému problému. Zelinková (2001, s. 25) uvádí: „*Kazuistika je podrobné hodnocení jednoho případu. Umožňuje hlubší posouzení dítěte v průběhu vývoje se zachycením co nejvíce proměnných, které vývoj ovlivňují.*“

Metoda pozorování, jak uvádí Zelinková (2001), je jednou z nejdůležitějších metod pedagogické diagnostiky, kdy se jedná o proces systematického sledování a zaznamenávání projevů dítěte s cílem rozhodnout o optimálním vedení dítěte. Pozorování je zaměřeno na takové projevy dítěte, které je možno měřit, vidět či slyšet. V chování se odráží nejen prožívání dítěte, ale také jeho minulé zkušenosti. Určité chování lze často chápat jako reakci na určité psychické procesy. Přesnost závěrů se zvyšuje s četností cílených pozorování projevů dítěte.

Z metodologického hlediska bylo dále využito metody strukturovaného rozhovoru. Rozhovory byly v průběhu výzkumného šetření vedeny s pedagogy a rodiči dětí s OMJ, tématem rozhovoru byla adaptace na předškolní vzdělávání a jazykový rozvoj těchto dětí. Zelinková (2001) uvádí, že metoda rozhovoru je v pedagogické diagnostice užívána tam, kde hledáme bezprostřední, osobní a mnohdy i důvěrné odpovědi. V případě, že máme vytyčený cíl, kam chceme dojít, to znamená, když otázky a alternativy odpovědí jsou dány, užíváme rozhovor strukturovaný.

Jako výzkumný nástroj k diagnostice komunikačních dovedností dětí s OMJ byl použit nestandardizovaný diagnostický test vlastní konstrukce. Test vycházel z publikace Diagnostika předškoláka – správný vývoj řeči od Klenkové a Kolbábkové (2017). Tento test byl zaměřen na oblast pasivní a aktivní slovní zásoby, dále na souvislé vyjadřování, vlastní projev a porozumění instrukcím. Test byl prováděn za podpory obrázkového materiálu – viz přílohy. Dětem byly postupně předkládány obrázky, které se vztahovaly vždy k aktuálně řešené oblasti. Odpovědi dětí jsem průběžně zapisovala do připravených záznamových archů. Testování jednotlivých dětí probíhalo ve třídě mateřské školy bez přítomnosti dalších osob, děti nebyly nikým rušeny ani ovlivňovány. Byly testovány v klidném, pro ně známém prostředí a známou osobou, tím byl eliminován jejich možný stres a případná nedůvěra k osobě provádějící testování. Při práci s dětmi bylo dále využito techniky pozorování a rozhovoru v rámci individuálních a skupinových aktivit. Při práci s rodiči a pedagogy bylo využito metody strukturovaného rozhovoru. Výzkumné šetření a studium osobní dokumentace probíhalo na základě písemného svolení zákonných zástupců dítěte s OMJ a vedení mateřské školy.

4.3 Průběh zkoumaného šetření

Data pro realizaci praktické části bakalářské práce byla sbírána od října 2018 do února 2019. V září 2018 proběhlo vytipování dětí s OMJ. Shromažďování dat probíhalo pravidelně v rámci pedagogické činnosti v Mateřské škole Pohádka Kolín, kterou vybrané děti s OMJ navštěvují. Data byla sbírána na základě diagnostické práce s dětmi, studia dokumentace, vlastního pozorování, rozhovorů s rodiči a pedagogy vybraných dětí. Všechny takto získané informace sloužily k vypracování tří případových studií dětí s OMJ.

4.4 Charakteristika místa výzkumného šetření

Mateřská škola Pohádka Kolín V, Chelčického 1299 je šestitřídní školou, jejíž kapacita činí 141 dětí. Třídy jsou heterogenní a věkově dělené na mladší děti ve věku 3–4 roky a starší ve věku 5–6 let, popřípadě děti sedmileté s odkladem školní docházky. Každým rokem přibývá v této mateřské škole počet dětí s OMJ, v letošním školním roce 2018/19 jde o 8 dětí s OMJ. Pedagogický personál tvoří celkem dvanáct kvalifikovaných pedagogů a jeden asistent pedagoga. Mateřská škola nabízí moderní, krásné a inspirativní prostředí, které vede děti k tvořivosti a kreativitě, poskytuje vše, co potřebují k poznání, učení, výchově i hraní. Všechny třídy jsou efektivně rozděleny na dvě části, na učebnu a hernu. V učebně mohou především starší děti pracovat u stolečků s didaktickými pomůckami či interaktivní tabulí. HERNY jsou vybaveny moderními hracími prvky a motorickými sestavami, v odpoledních hodinách slouží též k odpočinku. Na vnitřní prostory volně navazuje venkovní část. Mateřská škola je obklopena velkou zahradou, kde se nachází učebna v přírodě, různorodé herní prvky od velkého hradu, přes klouzačky, průlezký, houpačky a pískoviště, která rozvíjejí veškeré pohybové aktivity dětí. MŠ pracujeme podle školního vzdělávacího programu: „Jen si, děti, všimněte, co je krásy na světě.“ Tento školní vzdělávací program vychází z rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání a poskytuje dětem všestranný rozvoj k získání všech potřebných kompetencí pro bezproblémový vstup do 1. třídy.

4.5 Charakteristika výzkumného vzorku

Výzkumným vzorkem se staly tři děti s odlišným mateřským jazykem navštěvující výše uvedené předškolní zařízení. Jedná se o dívku s ruským mateřským jazykem, moldavské národnosti, chlapce s bulharským a slovenským mateřským jazykem, a jednoho chlapce

s vietnamským mateřským jazykem. Obecná charakteristika dětí je uvedena v následující tabulce, jména dětí jsou nahrazena pseudonymy–písmeny, a to z důvodu zachování anonymity.

Tab. 1 - Obecná charakteristika vybraných dětí s OMJ

Jméno	Věk	Mateřský jazyk	Nástup do MŠ	Navrhovaný odklad školní docházky
A...	6 let 5 měsíců	ruský	3 roky 1 měsíc	NE
B...	4 roky 6 měsíců	vietnamský	3 roky 1 měsíc	nerelevantní s ohledem na věk dítěte
C...	6 let 2 měsíce	bulharský/ slovenský	3 roky 9 měsíců	ANO

Zdroj: Vlastní zpracování

5 INTERVENCE O DĚTI S ODLIŠNÝM MATEŘSKÝM JAZYKEM V PRAXI MATEŘSKÉ ŠKOLY

Na základě diagnostiky jazykových schopností a informací získaných od rodičů a pedagogů vybraných dětí byly vytvořeny následující případové studie. Cílem vypracovaných případových studií je zjistit, jaká je jazyková úroveň vybraných dětí s OMJ v českém jazyce, dále byla pozornost věnována pedagogické diagnostice a průběhu adaptace vybraných dětí s OMJ na prostředí MŠ.

5.1 Případová studie dítěte s odlišným mateřským jazykem č. 1

Údaje z osobní anamnézy

Jméno: A...

Pohlaví: dívka

Věk: 6 let 5 měsíců

Narozena: v Moldávii

Mateřský jazyk: ruský

A... je dívka drobnější postavy, fyzicky na svůj věk přiměřeně vyspělá. Je velice pohledná, má dlouhé tmavé vlasy i tmavé oči. Do MŠ chodí vždy upravená a čistě oblečená.

A... je temperamentní povahy, veselá a upovídaná, v kolektivu velmi oblíbená a přátelská. Nestydí se zapojovat do všech nabízených aktivit. Ráda je středem pozornosti.

Do mateřské školy byla zapsána ve třech letech s neznalostí češtiny, první pravidelná docházka začala až ve čtyřech letech, a to z důvodu adaptačních potíží v prvním roce nástupu do MŠ. V současné době chodí do předškolní třídy a po letních prázdninách nastoupí do základní školy.

Údaje z rodinné anamnézy

Otec děvčete A... pochází z Moldávie, jeho rodina dříve žila v Rusku, za svou mateřštinu považuje ruštinu. Hovoří rusky, moldavsky a částečně česky. Jeho čeština je na velmi

dobré úrovni, pouze s občasnými agramatismy. Do České republiky se přestěhoval před 6 lety za prací.

Matka děvčete pochází z Moldávie, hovoří rusky, moldavsky a velmi málo česky. Momentálně je na mateřské dovolené s osmiměsíční dcerou.

Rodina je úplná, bydlí v městském bytě. Do České republiky se všichni přestěhovali před 6 lety z Moldávie krátce poté, co se A... narodila. Společně doma hovoří rusky a občas moldavsky, otec se snaží doma hovořit i česky. A... dle rodičů ovládá nejvíce ruštinu, kterou se naučila zhruba ve dvou letech většinou z pohádek v TV. Často se stýkají s rusky hovořícími přáteli a stejně tak má i A... mnoho kamarádek, se kterými mluví rusky. Do česky mluvícího prostředí se dostala až při nástupu do předškolního vzdělávání. Česky komunikuje převážně v MŠ a na zájmových kroužcích, doma hovoří česky velmi málo.

Pedagogická diagnostika a osobní záznam dítěte

A... nastoupila do MŠ ve třech letech, ale z důvodu velmi obtížné adaptace byla její docházka po měsíci přerušena. A... během tohoto prvního měsíce neustále plakala, i přes snahu učitelky hovořit na ní částečně rusky byla situace, kdy nerozuměla dětem a většinou pokynů, pro ni natolik stresující, že byla docházka ukončena. A... nastoupila znovu až další září, kdy už jí byly 4 roky. Adaptace proběhla již zcela bez potíží, A... se zařadila mezi děti, našla si kamarádky a snažila se komunikovat v češtině. Dle rodičů se její komunikace v češtině před druhým nástupem do MŠ zlepšila, otec s ní více komunikoval v českém jazyce, nakoupili knihy a CD s pohádkami v českém jazyce. V současné době je A... na velmi dobré úrovni komunikace v českém jazyce, je zde patrný cizí přízvuk, ale s dětmi i učitelkami komunikuje zcela plynně a bez sebemenších potíží. Celkově je A... velmi šikovná, ráda se zapojuje do všech sportovních a pohybových aktivit, je obratná a soutěživá. Ráda maluje i kreslí a její výtvarný projev je na výborné úrovni, stejně tak i grafomotorická cvičení s plynulými čarami vykazují školní zralost. Lateralita je pravostranná.

Tab. 2 - Osobní záznam dítěte – studie č. 1

OSOBNÍ ZÁZNAM DÍTĚTE

Jméno a příjmení dítěte	[redacted] A.		
Datum narození	9. 2012	Datum nástupu do MŠ	Laterality P
ADAPTACE NA PROSTŘEDÍ MATEŘSKÉ ŠKOLY	3 - 4 roky	4 - 5 let	předškolní věk
Začlenění do kolektivu	1	1	1
Spolupracuje s učitelkou	1	1	1
Při činnostech je zcela soustředěné	2	2	1
Obléká se samostatně	2	1	1
Zapíná knoflíky	2	1	1
Uváže si tkaničku na botě	3	3	1
Používá příbor	2	2	1
Kreslí stopa je pravidelná, správná pohybová paměť	2	2	1
Zvládne techniky grafomotoriky - dokreslování, napodobování	2	1	1
Má správný úchop tužky	2	1	1
Kreslí hlavonožce	1	/	/
Kreslí panáka	1	1	1
Narůstání detailů při kresbě postavy (oči, uši, vlasy, ...)	2	1	1
Napodobuje zvířecí postavu	2	1	1
Při malbě využívá celou plochu papíru	2	2	1
Modeluje - placičky, váleček, kuličku	1	1	1
Modeluje - konkrétní předměty	1	1	1
Umí trhat a vytrhávat papír	1	1	1
Drží správně nůžky	2	1	1
Vystřihuje tvary	2	1	1
Je obratné při cvičení	1	1	1
Zvládá rytmus v pohybu	1	1	1
Umí chytat míč	2	1	1
Umí házet míč	1	1	1
Třídí předměty podle dané vlastnosti	2	1	1
Určí množství -více, méně, stejně	2	1	1
Zná základní barvy (černá, modrá, bílá, červená, žlutá, ...)	1	1	1
Zná doplňkové barvy (oranžová, růžová, fialová ... + odstíny)	2	1	1
Orientuje se v číselné řadě do 5	1	1	1
Orientuje se v číselné řadě do 10 a více	2	1	1
Orientuje se v základních geometrických tvarech	2	2	1
Zapamatuje si melodii a slova	2	2	1
Udrží tempo	2	1	1
Výslovnost má přiměřenou věku	2	2	1
Špatně vyslovuje hlásky:	/	/	/
Rozkládá slova na slabiky	2	1	1
Rozlišuje hlásku na začátku slova	3	3	1
Rozlišuje hlásku na konci slova	3	3	2
Vypráví příběhy, sděluje zážitky a představy	3	2	1

POZNÁMKY: 1. koláča, 2. koláča s odlišením, 3. koláča

U dítěte je potřeba individuální péče: *ne*

V případě odkladu školní docházky: *ne*

Zdroj: Vlastní zpracování

Plán pedagogické podpory

V daném školním roce není již plán pedagogické podpory na dítě s OMJ – A... uplatňován, pedagogové upřednostňují individuální přístup.

Diagnostika úrovně jazykových schopností u dítěte s OMJ – A...

Tab. 3 - Diagnostika jazykových schopností – studie č. 1: Oblast č. 1 - Pasivní slovní zásoba

Výběr obrázků podle pokynů – „Ukaž mi, kde je na obrázku ...“	Hodnocení	Poznámky
Rodina (máma táta, kluk, holka...)	A	
Barvy	A	základní + doplňkové
Oblečení	A	
Jídlo	A	
Ovoce	A	
Zelenina	A	
Nádobí	A	
Nábytek	A	drobné nepřesnosti
Hygiena	A	
Školní pomůcky	A	
Zvířata	A	
Dopravní prostředky	A	
Povolání	A	
Geometrické tvary	A	

Zdroj: Vlastní zpracování

Tab. 4 - Diagnostika jazykových schopností – studie č. 1: Oblast č. 2 - Aktivní slovní zásoba

Pojmenování obrázků – „Kdo/co je to?“	Hodnocení	Poznámky
Rodina	A	
Barvy	A	
Oblečení	A	
Jídlo	A	
Ovoce	A	
Zelenina	A	
Nádobí	A	
Nábytek	A	
Hygiena	A	
Školní pomůcky	A	
Zvířata	A	
Dopravní prostředky	A	
Povolání	A	
Geometrické tvary	A	

Zdroj: Vlastní zpracování

Tab. 5 - Diagnostika jazykových schopností – studie č. 1: Oblast č. 3 - Souvislé vyjadřování s obrázkovou podporou

	Hodnocení	Poznámky
Popis obrázku	A	užití vět i souvětí
Sestavení dějové posloupnosti	A	
Vyprávění příběhu podle čtveřice obr.	A	

Zdroj: Vlastní zpracování

Tab. 6 - Diagnostika jazykových schopností – studie č. 1: Oblast č. 4 - Vlastní projev

	Hodnocení	Poznámky
Co děláš rád v mateřské škole?	A	
Co děláš rád doma?	A	
Přednes básně/zpěv písně	A	
Zdvořilostní návyky	A	

Zdroj: Vlastní zpracování

Tab. 7 - Diagnostika jazykových schopností – studie č. 1: Oblast č. 5 - Doplnková cvičení aktivní slovní zásoby

	Hodnocení	Poznámky
Používání předložek	B	
Vytváření množného čísla	B	
Vytváření jednotného čísla	A	
Porovnávání podle velikosti	A	
Vyčlenění ze skupiny	A	
Časové vztahy	A	
Porovnávání počtu	A	
Protiklady	A	
Zvířata a jejich mláďata	B	

Zdroj: Vlastní zpracování

Hodnocení oblastí č. 1 až č. 5, dle stupnice dovedností:

A – zvládá spolehlivě, bezpečně

B – občasné problémy

C – dosud nezvládá

Tab. 8 - Diagnostika jazykových schopností – studie č. 1: Oblast č. 6 - Porozumění instrukcím

Typ instrukce	Hodnocení	Poznámky
Sedni si	A	
Podej mi knihu	A	
Otevři knihu	A	
Vezmi žlutou pastelku a namaluj sluníčko	A	

Zdroj: Vlastní zpracování

Hodnocení zadaných instrukcí:

A – splnil správně

B – splnil s doplňujícími instrukcemi

C – nesplnil

Shrnutí získaných údajů

Po prvním nezdařeném nástupu A... do MŠ a značných adaptačních potížích je dnes A... v mateřské škole velmi dobře adaptována a socializována. Její jazykové znalosti a dovednosti jsou na výborné úrovni. Má širokou slovní zásobu, dobré vyjadřování a snaží se o správnou výslovnost. K seznamování s českým jazykem je využíváno více možností výuky. Primární se jeví osvojení si jazyka podle správného mluvního vzoru prezentovaného v předškolním vzdělávání s celodenní docházkou, které A... navštěvuje pravidelně. Dalším významným faktorem je i snaha rodičů o komunikaci v českém jazyce v domácím prostředí. Vstřícná spolupráce rodičů hraje velkou úlohu v rozvoji českého jazyka. Také mimoškolní aktivity, jako jsou návštěva tanečního kroužku a pravidelná

návštěva předškolní přípravy, které organizuje základní škola pro budoucí školáky, přinášejí své výsledky. Významnou roli v osvojování si českého jazyka hraje i podobnost mateřského jazyka – ruštiny s českým jazykem a především A... motivovanost a cílevědomost uspět v komunikaci s vrstevníky. V průběhu testování byla A... maximálně soustředěná, odpovídala celými větami, pokud si nebyla jista, přednesla více možností. Drobné potíže měla v oblasti užívání předložek, u koncovek množného čísla a s pojmenováním některých zvířat a jejich mláďat. Gramatika v mluveném projevu je u A... na dobré úrovni, pouze je slyšitelný nesprávný přízvuk.

5.2 Případová studie dítěte s odlišným mateřským jazykem č. 2

Údaje z osobní anamnézy

Jméno: B...

Pohlaví: chlapec

Věk: 4 roky 6 měsíců

Narozen: v České republice

Mateřský jazyk: vietnamský

B... je urostlé silnější postavy, výškově o hlavu převyšuje své vrstevníky. Má tmavé krátce střižené vlasy a tmavé oči. Vždy je čistě oblečen a upraven. B... je stydlivý, spíše samotářský s malým zájmem o společné aktivity i kontakt s vrstevníky. Neumí příliš navazovat přátelství ani se prosadit v kolektivu. Do MŠ nastoupil ve třech letech s neznalostí češtiny.

Údaje z rodinné anamnézy

Rodina je úplná, bydlí v malém domě ve městě, kde rodiče provozují obchod s potravinami. Oba rodiče pocházejí z Vietnamu, do České republiky se přestěhovali za prací, otec před 16 lety, matka před 9 lety. Rodina doma hovoří vietnamsky, otec rozumí a částečně i hovoří česky, doma se snaží na syna občas hovořit česky, B... podle rodičů mluví velmi pěkně vietnamsky, česky trochu rozumí, ale hovořit se stydí a nechce. Matka komunikuje pouze vietnamsky, česky rozumí. Rodina se většinou stýká jen

s vietnamsky hovořícími přáteli. B... se do česky mluvícího prostředí dostal až při nástupu do předškolního vzdělávání.

Pedagogická diagnostika a osobní záznam dítěte

B...nastoupil do MŠ ve třech letech, šlo o jeho první kontakt s česky mluvícími vrstevníky i s českým jazykem vůbec. Dle slov učitelek proběhla adaptace B... bez potíží, neplakal, nevzdoroval, ale ani se nijak neprojevoval. Do společných aktivit se zapojoval velmi výjimečně a stejně tak ojediněle navazoval vztah s ostatními dětmi. Většinu dne pozoroval okolní dění a nekomunikoval. V průběhu prvního roku docházky nebyly patrné žádné změny v B... chování ani posun v komunikaci. V oblasti hrubé motoriky byl na lehce podprůměrné úrovni, dle zájmu se zapojoval do nabízených pohybových aktivit. Byl samostatný v sebeobsluze. V oblasti jemné motoriky rád stavěl kostky a puzzle, nerad maloval. V letošním školním roce je už patrné zlepšení v začlenění do kolektivu, snaha o spolupráci s dětmi i pedagogy, více se zapojuje do nabízených aktivit. Komunikace s učitelkami i dětmi je stále velmi omezená. Dle slov učitelek používá B...česká slova pouze ojediněle, a to u barev a počtů, česky částečně rozumí, ale učit se mluvit česky nechce. Malá úspěšnost v rozvoji komunikace je zřejmě způsobena malou motivací a krátkou docházkou do MŠ, kde B... tráví pouze dopolední čas. Na chlapce je uplatňován plán pedagogické podpory.

Tab. 9 - Osobní záznam dítěte – studie č. 2

OSOBNÍ ZÁZNAM DÍTĚTE

Jméno a příjmení dítěte	[redacted] B...		
Datum narození	[redacted] 2014	Datum nástupu do MŠ	2017/18
		Laterálita	NE
ADAPTACE NA PROSTŘEDÍ MATEŘSKÉ ŠKOLY	3 - 4 roky	4 - 5 let	předškolní věk
Začlenění do kolektivu	3	2	2
Spolupracuje s učitelkou	3	2	2
Při činnostech je zcela soustředěné	3	3	2
Obléká se samostatně	2	2	1
Zapíná knoflíky	3	2	2
Uváže si tkaničku na botě	3	3	3
Používá příbor	3	2	1
Kreslicí stopa je pravidelná, správná pohybová paměť	3	3	2
Zvládne techniky grafomotoriky - dokreslování, napodobování	3	3	3
Má správný úchop tužky	3	2	1
Kreslí hlavonožce	3	3	2
Kreslí panáka	3	2	3
Narůstání detailů při kresbě postavy (oči, uši, vlasy, ...)	3	2	2
Napodobuje zvířecí postavu	3	2	3
Při malbě využívá celou plochu papíru	3	2	2
Modeluje - placičky, váleček, kuličku	3	2	1
Modeluje - konkrétní předměty	3	3	2
Umí trhat a vytrhávat papír	3	2	1
Drží správně nůžky	3	2	2
Vystřihuje tvary	3	3	2
Je obratné při cvičení	3	3	2
Zvládá rytmus v pohybu	3	3	3
Umí chytat míč	3	3	3
Umí házet míč	3	2	2
Třídí předměty podle dané vlastnosti	3	2	2
Určí množství -více, méně, stejně	3	3	3
Zná základní barvy (černá, modrá, bílá, červená, žlutá, ...)	3	2	1
Zná doplňkové barvy (oranžová, růžová, fialová ... + odstíny)	3	3	2
Orientuje se v číselné řadě do 5	3	2	1
Orientuje se v číselné řadě do 10 a více	3	3	2
Orientuje se v základních geometrických tvarech	3	3	2
Zapamatuje si melodii a slova	3	3	2
Udrží tempo	3	3	2
Výslovnost má přiměřenou věku	3	3	2
Špatně vyslovuje hlásky:	X	/	/
Rozkládá slova na slabiky	3	3	2
Rozlišuje hlásku na začátku slova	3	3	3
Rozlišuje hlásku na konci slova	3	3	3
Vypráví příběhy, sděluje zážitky a představy	3	3	3

POZNÁMKY:

U dítěte je potřeba individuální péče: ANO - slovní zápora

V případě odkladu školní docházky:

1 - zvládá
2 - zvládá s obtížemi
3 - nezvládá

Zdroj: Vlastní zpracování

Plán pedagogické podpory (poskytovaný mateřskou školou)

Tab. 10 - Plán pedagogické podpory – studie č. 2

<p>PLÁN PEDAGOGICKÉ PODPORY</p> <p><u>Osobní údaje dítěte</u></p> <p>Jméno a příjmení: ██████████</p> <p>Bydliště: ██████████</p> <p>Datum narození: █████ 2014</p> <p>Třída: 5. MŠ ██████████</p> <p>Školní rok: 2018/19</p> <p>Důvod přistoupení k sestavení PLPP: odlišný mateřský jazyk</p> <p>Datum vyhotovení: 27. 9. 2018</p> <p>Plánované vyhodnocení PLPP: leden, červen 2019</p> <p>Datum, místo vyšetření v PPP, SPC:</p> <p>Navrhované opatření:</p>

I. Charakteristika dítěte a jeho obtíží

██████ je vietnamské národnosti, české řeči rozumí. Umí opakovat jednotlivá slova, ale v samostatném projevu je ostýchavý, stydlivý. S dětmi nehovoří, do hry se zapojuje pouze pozorováním, tiše, přizpůsobuje se. S rodiči hovoří svým rodným jazykem. Básně ani písně nerecituje, poslouchá, je pozorný.

II. Podpurná opatření v mateřské škole

Je třeba větší jazykové podpory. S dítětem hovořit nad lepeřely, stolními hrami, počítač. Dále hry s obrázky, číst texty s doplněním obrázků (časopis Sluníčko, aj.) Pokusit se dítě zapojit do hry s ostatními dětmi, naučit ho vyjádřit své pocity, přání,...

Zdroj: Vlastní zpracování

Diagnostika úrovně jazykových schopností u dítěte s OMJ – B....

Tab. 11 - Diagnostika jazykových schopností – studie č. 2: Oblast č. 1 - Pasivní slovní zásoba

Výběr obrázků podle pokynů – „Ukaž mi, kde je na obrázku ...“	Hodnocení	Poznámky
Rodina (máma, táta, kluk, holka...)	A	
Barvy	A	základní
Oblečení	A	
Jídlo	B	
Ovoce	B	
Zelenina	B	
Nádobí	B	
Nábytek	C	
Hygiena	B	
Školní pomůcky	B	
Zvířata	A	
Dopravní prostředky	A	
Povolání	C	
Geometrické tvary	A	

Zdroj: Vlastní zpracování

Tab. 12 - Diagnostika jazykových schopností – studie č. 2: Oblast č. 2 - Aktivní slovní zásoba

Pojmenování obrázků – „Kdo/co je to?“	Hodnocení	Poznámky
Rodina (máma, táta, kluk, holka,...)	A	
Barvy	A	základní
Oblečení	B	
Jídlo	C	
Ovoce	B	
Zelenina	C	
Nádobí	C	
Nábytek	C	
Hygiena	C	
Školní pomůcky	C	
Zvířata	A	
Dopravní prostředky	A	
Povolání	C	
Geometrické tvary	B	

Zdroj: Vlastní zpracování

Tab. 13 - Diagnostika jazykových schopností – studie č. 2: Oblast č. 3 - Souvislé vyjadřování s obrázkovou podporou

	Hodnocení	Poznámky
Popis obrázku	B	jednotlivá slova
Sestavení dějové posloupnosti	C	
Vyprávění příběhu podle čtveřice obr.	C	

Zdroj: Vlastní zpracování

Tab. 14 - Diagnostika jazykových schopností – studie č. 2: Oblast č. 4 - Vlastní projev

	Hodnocení	Poznámky
Co děláš rád v mateřské škole?	C	
Co děláš rád doma?	C	
Přednes básně/zpěv písně	C	
Zdvořilostní návyky	C	

Zdroj: Vlastní zpracování

Tab. 15 - Diagnostika jazykových schopností – studie č. 2: Oblast č. 5 - Doplnková cvičení aktivní slovní zásoby

	Hodnocení	Poznámky
Používání předložek	C	
Vytváření množného čísla	C	
Vytváření jednotného čísla	C	
Porovnávání podle velikosti	C	
Vyčlenění ze skupiny	C	
Časové vztahy	C	
Porovnávání počtu	A	
Protiklady	C	
Zvířata a jejich mláďata	C	

Zdroj: Vlastní zpracování

Hodnocení oblastí č. 1 až č. 5, podle stupnice dovedností:

A – zvládá spolehlivě, bezpečně

B – občasné problémy

C – dosud nezvládá

Tab. 16 - Diagnostika jazykových schopností – studie č. 2: Oblast č. 6 - Porozumění instrukcím

Typ instrukce	Hodnocení	Poznámky
Sedni si	B	
Podej mi knihu	C	
Otevři knihu	C	
Vezmi žlutou pastelku a namaluj sluníčko	B	

Zdroj: Vlastní zpracován

Hodnocení zadaných instrukcí:

A – splnil správně

B – splnil s doplňujícími instrukcemi

C – nesplnil

Shrnutí získaných údajů

Z dostupných informací lze usuzovat, že adaptace B... zřejmě vzhledem k jeho povaze proběhla bez potíží. B... je celkově velmi klidný, a ne příliš aktivní. Se změnami a novými situacemi se vyrovnává s klidem, stačí mu pozorovat okolí a občas se zapojit do aktivit, které jsou pro něho zajímavé. Rád si hraje sám s auty a kostkami. Diagnostice jazykových znalostí u B... předcházelo upozornění od pedagogů o možných potížích ze strany B... spolupráce. Tyto obavy se nepotvrdily, B... byl nejprve poněkud nejistý, ale prvotní ostých záhy opadl a spolupracoval se zájmem a radostí. V oblasti testování pasivní slovní zásoby si byl jistý ve slovech vztahujících se k tématu rodina, oblečení, dopravní prostředky, barvy, zvířata i geometrické tvary a základní hygiena v dalších oblastech byly patrné

problémy s porozuměním. V oblasti aktivní slovní zásoby se úspěšnost témat shodovala. B... dokázal pojmenovat obrázky z uvedených oblastí, sám se k obrázkům vracel a opakoval slova, která už zná. Testování samostatného projevu, popisu obrázku a porozumění pokynům bylo zcela neúspěšné. Při popisu obrázku byla B...užita stejná jednotlivá slova z výše uvedených zvládnutých oblastí. Dobře se orientoval v počtu předmětů a rád se vracel k dopravním prostředkům. Přestože slovní zásoba rozsahem odpovídá úrovni zhruba dvouletého dítěte, vedlo toto testování k velmi pozitivnímu výsledku. B... dokázal během testování použít více než třicet českých slov a byl znát zřetelný zájem o komunikaci. K významnějšímu jazykovému rozvoji by mohla pomoci chlapcova pravidelná a celodenní docházka do MŠ, dále doporučení rodině navštívit školské poradenské zařízení, které by zhodnotilo chlapcovo oslabení v oblasti znalosti českého jazyka a navrhlo stupeň vhodné podpory. K jazykovému rozvoji B... by bylo vhodné zavedení pravidelných individuálních jazykových chviliek vycházejících z individuálního vzdělávacího plánu, popřípadě zařazení do třídy s menším počtem dětí. V současné situaci vycházejí pedagogové z vypracovaného plánu pedagogické podpory, ale při kapacitě třídy 28 dětí a chlapcově pouze dopolední docházce nemají pedagogové mnoho možností přispět ke zlepšení B... jazykového rozvoje.

5.3 Případová studie dítěte s odlišným mateřským jazykem č. 3

Údaje z osobní anamnézy

Jméno: C...

Pohlaví: chlapec

Věk: 6 let 2 měsíce

Narozen: v České republice

C... je chlapec menší silnější postavy, na svůj věk není ještě zcela fyzicky vyžralý. Má tmavé vlnité krátce střižené vlasy a tmavé oči.

C... je veselý živý povahy, rád navazuje kontakt s dětmi, ale pro svou jazykovou bariéru nemá mnoho kamarádů. Při zátěži je snadno unavitelný a je možno pozorovat u něho motorický neklid. Pohyby C... jsou nekoordinované a celkově je oproti vrstevníkům patrný jeho lehce opožděný motorický vývoj.

Mateřskou školu navštěvuje pravidelně od 3 let a 9 měsíců, jsou zde častější absence z důvodů nemoci. V současné době navštěvuje předškolní třídu.

Údaje z rodinné anamnézy

Otec chlapce pochází z Bulharska, do ČR se přistěhoval za prací před 10 lety, pracuje jako manipulační dělník v místní firmě. Hovoří částečně česky, ale jeho čeština není plynulá, dopouští se gramatických chyb, základním věcem však bez potíží rozumí.

Matka je slovenské národnosti, do ČR se přistěhovala před 9 lety. Pracuje jako vedoucí směny ve výrobním oddělení nadnárodní společnosti. Mluví slovensky, česky rozumí, ale nemluví.

Rodina je úplná. Bydlí v městském bytě společně s babičkou (matka otce). Babička se podílí na společné výchově chlapce, když rodiče pracují na směny, doprovází a vyzvedává chlapce do/z MŠ. Babička hovoří s chlapcem bulharsky, sama česky rozumí, ale nehovoří. Rodina každoročně pravidelně v létě odjíždí do Bulharska. Nástup řeči nastal u chlapce okolo druhého roku, k prvnímu kontaktu s českým jazykem došlo až po nástupu do mateřské školy ve 3 letech. Česky komunikuje pouze v MŠ, v rodinném prostředí se převážně hovoří bulharsky a slovensky. Dle slov rodičů chlapec hovoří plynule bulharsky a slovensky. Z důvodu navrhovaného odkladu školní docházky navštívili rodiče s chlapcem poradenské zařízení – pedagogicko-psychologickou poradnu, kde jim byla doporučena návštěva logopedické ambulance, na kompletní zprávu zatím rodina čeká. V MŠ C... často používá slova ve slovenštině.

Pedagogická diagnostika a osobní záznam dítěte

Z pozorování chlapce C... a z rozhovoru s učitelkami vyplývá, že první rok jeho docházky do MŠ doprovázely zřejmé adaptační potíže. Chlapec neměl stálý okruh kamarádů a nedokázal si získat přátele, často jakékoli neúspěchy řešil agresí a vzdorem. Pohybově, sociálně i v oblasti sebeobsluhy zaostával za ostatními dětmi. Oproti tomu v řadě didaktických testů a doplňování, které se zakládaly na názorných předlohách, vykazoval velmi dobré výsledky. V oblasti hrubé motoriky je patrné lehké opoždění oproti vrstevníkům, chůze je kolébavá, má potíže se zvládnutím balančních prvků, s poskoky i hodem míčem. Soustředění na činnosti zakládající se na verbální komunikaci, jako je například práce v komunikačním kruhu, kde probíhá seznamování s tématy a vyjadřování se k nim, bývá často velmi krátkodobé s únikem do motorického neklidu a vlastní fantazie.

V manipulačních činnostech se stavebnicemi, kostkami, puzzle dokáže být velmi soustředěný, potíže nastávají při předávání slovních instrukcí. Samostatný výtvarný projev je na nižší úrovni, ale rád vykresluje podle předlohy. Plynulost čar v grafomotorických cvičeních je naopak na velmi dobré úrovni, má osvojen správný úchop psacího náčiní, lateralita je pravostranná. Chlapec je zařazen v předškolní třídě s nižším počtem dětí. C... jazykový rozvoj za dobu jeho docházky je pozvolný. Sám hovoří většinou směsí češtiny, slovenštiny mnohdy i s bulharskými výrazy a snaží se opakovat některé pravidelně užívané výrazy. Tento pomalý jazykový rozvoj je pravděpodobně způsoben i častými absencemi z důvodu nemocnosti chlapce, docházka do MŠ je pouze v dopoledních hodinách, čímž mají pedagogové méně možností k pomoci při jeho individuálním jazykovém rozvoji, která je chlapci nabízena na základě plánu pedagogické podpory. Chlapci byl z důvodu oslabení v oblasti komunikace v českém jazyce navržen odklad školní docházky o jeden rok. Rodiče jsou s chlapcem objednáni na vyšetření do pedagogicko-psychologické poradny.

Tab. 17 - Osobní záznam dítěte – studie č. 3

OSOBNÍ ZÁZNAM DÍTĚTE

Jméno a příjmení dítěte	[redacted]				C...
Datum narození	12. 2012		Datum nástupu do MŠ	2016/17	
					Lateralita P
ADAPTACE NA PROSTŘEDÍ MATEŘSKÉ ŠKOLY	3 - 4 roky		4 - 5 let		předškolní věk
Začlenění do kolektivu	3	2	2	1	1
Spolupracuje s učitelkou	3	2	2	1	1
Při činnostech je zcela soustředěné	2	2	2	2	2
Obléká se samostatně	3	3	3	2	1
Zapíná knoflíky	3	3	3	3	2
Uváže si tkaničku na botě	3	3	3	3	3
Používá přebor	3	3	3	2	2
Kreslí stopa je pravidelná, správná pohybová paměť	3	3	3	2	2
Zvládne techniky grafomotoriky - dokreslování, napodobování	3	3	3	1	1
Má správný úchop tužky	2	2	2	1	1
Kreslí hlavonožce	3	2	2	1	—
Kreslí panáka	3	3	3	2	2
Narůstání detailů při kresbě postavy (oči, uši, vlasy, ...)	3	3	3	2	1
Napodobuje zvířecí postavu	3	3	3	2	2
Při malbě využívá celou plochu papíru	2	2	2	1	1
Modeluje - placičky, váleček, kuličku	3	3	2	1	1
Modeluje - konkrétní předměty	3	3	3	2	2
Umí trhat a vytrhávat papír	2	2	2	1	1
Drží správně nůžky	3	3	2	1	1
Vystřihuje tvary	3	3	2	1	1
Je obratné při cvičení	3	3	3	2	2
Zvládá rytmus v pohybu	3	3	3	3	2
Umí chytat míč	3	3	3	3	2
Umí házet míč	2	2	2	2	1
Třídí předměty podle dané vlastnosti	3	2	2	1	1
Určí množství - více, méně, stejně	3	3	2	2	1
Zná základní barvy (černá, modrá, bílá, červená, žlutá, ...)	2	2	1	1	1
Zná doplňkové barvy (oranžová, růžová, fialová ... + odstíny)	3	2	2	1	1
Orientuje se v číselné řadě do 5	2	2	1	1	1
Orientuje se v číselné řadě do 10 a více	3	3	2	2	1
Orientuje se v základních geometrických tvarech	3	2	2	1	1
Zapamatuje si melodii a slova	3	3	2	2	2
Udrží tempo	3	3	3	2	1
Výslovnost má přiměřenou věku	3	3	2	2	2
Špatně vyslovuje hlásky:	—	—	—	—	—
Rozkládá slova na slabiky	3	3	2	1	1
Rozlišuje hlásku na začátku slova	3	3	3	2	2
Rozlišuje hlásku na konci slova	3	3	3	3	3
Vypráví příběhy, sděluje zážitky a představy	3	3	2	2	2

POZNÁMKY: 1-ZVLÁDA', 2-ZVLÁDA' S OBTÍŽENÍMI, 3 NEZVLÁDA'

U dítěte je potřeba individuální péče: ANO - jazykový rozvoj

V případě odkladu školní docházky: ANO —

Zdroj: Vlastní zpracování

Plán pedagogické podpory (poskytovaný mateřskou školou)

Tab. 18 - Plán pedagogické podpory – studie č. 3

PLÁN PEDAGOGICKÉ PODPORY
<u>Osobní údaje dítěte</u>
Jméno a příjmení: ██████████
Bydliště: ██████████
Datum narození: █████ 2012
Třída: 4.MŠ ██████████
Školní rok: 2018/19
Důvod přistoupení k sestavení PLPP: odlišný mateřský jazyk
Datum vyhotovení: 22. 10. 2018
Plánované vyhodnocení PLPP: leden, červen 2019
Datum, místo vyšetření v PPP, SPC:
Navrhované opatření:

Charakteristika dítěte a jeho obtíží

████████ je temperamentní aktivní chlapec. S bulharsko-slovenským mateřským jazykem. Z důvodu odlišného mateřského jazyka je patrné oslabení v komunikaci s vrstevníky i pedagogy. Často nerozumí zadaným instrukcím a obsahům společných hovorů. Jeho verbální projev je založen na jednoduchých slovech z často opakovaných a užívaných témat. U U je patrné oslabení i v oblasti sociálních vztahů, hrubé a jemné motoriky. Nekoordinuje pohyby, nezvládá plynulou chůzi ze schodů, poskoky na jedné noze... Z důvodu jazykové bariéry ██████████ občas uniká z reality do svého světa. Je zde patrný snížený zájem a vytrvalost v plnění předškolních aktivit i úkolů.

Podpůrná opatření v mateřské škole

Podpora v jazykovém rozvoji především formou herních aktivit, více podporovat v zapojení se do společných činností, opakovat a zjednodušovat instrukce a pravidla. Zvýšit motivaci a zájem o komunikaci v českém jazyce pomocí vhodných činností, úkolů, obrázkových knih. Dále podpora v rozvoji hrubé i jemné motoriky – balanční kameny, chůdy, kladinka, cviky na uvolňování ramene, zápěstí, kreslení do písku, mouky..., práce se stavebnicemi, kostkami, drobnými předměty, upevňování špetkového úchopu. Podpora v oblasti motoriky mluvidel a artikulace.

Zdroj: Vlastní zpracování

Diagnostika úrovně jazykových schopností u dítěte s OMJ – C...

Tab. 19 - Diagnostika jazykových schopností – studie č. 3: Oblast č. 1 - Pasivní slovní zásoba

Výběr obrázků podle pokynů – „Ukaž mi, kde je na obrázku ...“	Hodnocení	Poznámky
Rodina (máma, táta, kluk, holka...)	A	
Barvy	A	základní + doplňkové
Oblečení	A	
Jídlo	A	
Ovoce	A	
Zelenina	A	
Nádobí	A	
Nábytek	B	
Hygiena	A	
Školní pomůcky	A	
Zvířata	A	
Dopravní prostředky	A	
Povolání	B	
Geometrické tvary	B	

Zdroj: Vlastní zpracování

Tab. 20 - Diagnostika jazykových schopností – studie č. 3: Oblast č. 2 - Aktivní slovní zásoba

Pojmenování obrázků – „Kdo/co je to?“	Hodnocení	Poznámky
Rodina	A	
Barvy	A	základní + doplňkové
Oblečení	A	
Jídlo	A	
Ovoce	B	
Zelenina	A	
Nádobí	A	
Nábytek	A	
Hygiena	A	
Školní pomůcky	B	
Zvířata	A	
Dopravní prostředky	A	
Povolání	B	
Geometrické tvary	B	

Zdroj: Vlastní zpracování

Tab. 21 - Diagnostika jazykových schopností – studie č. 3: Oblast č. 3 - Souvislé vyjadřování s obrázkovou podporou

	Hodnocení	Poznámky
Popis obrázku	B	Pouze jednotlivá slova
Sestavení dějové posloupnosti	B	
Vyprávění příběhu podle čtveřice obr.	B	

Zdroj: Vlastní zpracování

Tab. 22 - Diagnostika jazykových schopností – studie č. 3: Oblast č. 4 - Vlastní projev

	Hodnocení	Poznámky
Co děláš rád v mateřské škole?	B	
Co děláš rád doma?	B	
Přednes básně/zpěv písně	B	
Zdvořilostní návyky	A	

Zdroj: Vlastní zpracování

Tab. 23 - Diagnostika jazykových schopností – studie č. 3: Oblast č. 5 - Doplnková cvičení aktivní slovní zásoby

	Hodnocení	Poznámky
Používání předložek	C	
Vytváření množného čísla	C	
Vytváření jednotného čísla	B	
Porovnání podle velikosti	A	
Vyčlenění ze skupiny	A	
Časové vztahy	B	
Porovnávání počtu	A	
Protiklady	B	
Zvířata a jejich mláďata	C	

Zdroj: Vlastní zpracování

Hodnocení oblastí č. 1 až č. 5, dle stupnice dovedností:

A – zvládá spolehlivě, bezpečně

B – občasné problémy

C – dosud nezvládá

Tab. 24 - Diagnostika jazykových schopností – studie č. 3: Oblast č. 6 - Porozumění instrukcím

Typ instrukce	Hodnocení	Poznámky
Sedni si	A	
Podej mi knihu	A	
Otevři knihu	A	
Vezmi žlutou pastelku a namaluj sluníčko	A	

Zdroj: Vlastní zpracování

Hodnocení zadaných instrukcí:

A – splnil správně

B – splnil s doplňujícími instrukcemi

C – nesplnil

Shrnutí získaných údajů

Dle získaných informací byly na začátku docházky C... do mateřské školy zřejmé adaptační potíže. Tyto obtíže vyplývaly s velkou pravděpodobností z jazykové bariéry, ale také z celkového motorického i sociálního opožďení. Chlapec řešil stresové situace agresí a vztekem. Postupnou socializací mezi vrstevníky a osvojováním si jazykových znalostí byly tyto situace eliminovány a chlapec se začal zapojovat do běžného režimu MŠ. V současné době je plně adaptován a socializován. Z jazykové diagnostiky je patrné, že chlapcovo porozumění českým výrazům a instrukcím je na dobré úrovni. V oblasti vyjadřování a samostatného projevu je patrné oslabení. Často užívá jednoduchá slovní spojení nebo jen jednotlivá slova. Chlapcova slovní zásoba a vybavování slov je na nižší

úrovni oproti jeho vrstevníkům, do svého projevu zahrnuje slova z bulharštiny a slovenštiny. Potíže má s používáním předložek a souvislým vyprávěním děje. V oblasti dalšího rozvoje je důležité podporovat chlapce v záměrném soustředění a motivovat ho k cílené komunikaci. Jazyková podpora je poskytována v rámci plánu pedagogické podpory a zařazením do třídy s menším počtem dětí.

Zlepšení jazykových znalostí lze docílit pravidelnou celodenní docházkou do MŠ, kde je chlapec prezentován správný mluvní vzor, dále zavedením pravidelných jazykových chvil v rámci individuálního jazykového rozvoje.

6 ZHODNOCENÍ NAPLNĚNÍ CÍLŮ A DISKUZE

Hlavním cílem praktické části bakalářské práce bylo zjistit jazykovou úroveň dětí s OMJ. Zhodnocením uvedených případových studií lze konstatovat, že míra porozumění i osvojení si českého jazyka u vybraných dětí s OMJ v předškolním období je velice individuální a různorodá. Z velké části závisí tento rozvoj na osobnostních vlastnostech a motivovanosti těchto dětí, na jejich zájmu o okolní dění a situace, ale také na podpoře ze strany pedagogů a rodičů. Za dostatečně přijatelnou lze považovat schopnost komunikovat v českém jazyce před nástupem do základní školy u dívky A... z 1. případové studie, která si i přes velké adaptační potíže a pouze dvouletou docházku do MŠ osvojila velmi dobře znalost českého jazyka. Z diagnostického testu A... je zřejmé, že její pasivní i aktivní slovní zásoba je na podobné úrovni jako u jejích vrstevníků a lze očekávat, že drobné potíže s gramatikou budou postupně zanikat v souběhu s budoucí výukou čtení a psaní v českém jazyce.

Nejméně rozvinutá schopnost komunikace v českém jazyce je patrná u chlapce s vietnamským mateřským jazykem B... z 2. případové studie. Pasivní slovní zásoba je na nižší úrovni, rozumí slovům vztahujícím se k často užívaným tématům jako je rodina, jídlo, hygiena. Oblast aktivní slovní zásoby je na velmi nízké úrovni. Tato celkově nízká schopnost komunikace v českém jazyce u B... je zřejmě důsledkem nejen častých absencí a pouze dopoledního pobytu v MŠ, ale také jeho charakterových vlastností. Lze konstatovat, že při cílené motivaci a při ryze individuální činnosti probíhající při testování byl zřetelný B... zájem o spolupráci a učení se nových slov. V tomto případě by byla velkým přínosem individuální podpora jazykového rozvoje, která by měla být zpracována v individuálním vzdělávacím plánu vycházejícím z doporučení školského poradenského zařízení.

Oslabení v oblasti komunikace v českém jazyce je patrné také ve 3. případové studii u chlapce s bulharsko-slovenským mateřským jazykem. C... komunikační schopnost je i přes více než dvou a půlletou docházku do MŠ stále na nižší úrovni, než je optimální před nástupem do základního vzdělávání. Z tohoto důvodu byl chlapci navržen odklad školní docházky o jeden rok. V tomto období bude možno pracovat na jeho celkovém rozvoji a především na rozvoji jeho jazykových dovedností. Stanovené cíle bakalářské práce byly naplněny. Z výsledků jazykové diagnostiky byly zřejmé rozdíly mezi úrovní jednotlivých dětí s OMJ. Dílčím cílem bylo navrhnout doporučení pro oblast adaptace

a jazykového rozvoje u dětí s OMJ, která jsou zpracována v následujících podkapitolách. Tento cíl lze považovat také za splněný.

6.1 Doporučení pro oblast adaptace dětí s odlišným mateřským jazykem

Z výše uvedených případových studií vyplývá, že adaptace dětí s OMJ na prostředí české mateřské školy byla pro většinu z nich stresující záležitostí, a to především z důvodu jazykové bariéry. Z rozhovorů s rodiči i učitelkami lze vyvodit, že škola neměla pro tyto děti připraven vhodný model k usnadnění jejich adaptace na prostředí. Rodiče připustili, že během prvních dnů adaptace dětí s OMJ do MŠ by mohl pomoci k zmírnění a překonání adaptačních obtíží asistent komunikující v mateřském jazyce dětí, nebo společný pobyt rodičů s dětmi v MŠ.

Některé školy mají svůj vlastní adaptační plán, jiné využívají osvědčený Berlínský model adaptačního plánu (podle Infans konceptu 7). V následujícím plánu je rozepsaný konkrétní postup adaptačního procesu pro první dny docházky dítěte do MŠ. Adaptační plán je strukturován do několika fází. V prvních třech dnech přichází dítě do MŠ společně s rodiči a za hodinu s nimi opět odchází. Čtvrtý den proběhne krátké odloučení a samostatný pobyt dítěte ve třídě (30 minut). Rodič je však k dispozici pro případ, že by dítě potřebovalo jeho přítomnost. Na základě reakcí dítěte se následně zvolí kratší například 6 dní, či delší – 2–3 týdny trvající adaptační proces. Při závěrečné fázi pobývá dítě ve třídě již samostatně, rodiče jsou k dispozici pro výjimečné případy. Adaptace trvá zpravidla 3 týdny. Text o adaptačním plánu v 8 různých jazycích je součástí dokumentů s informací pro rodiče, který je dostupný na stránkách <http://www.inkluzivniskola.cz/organizace-aneb-cizinci-ve-skole/informace-pro-rodice/>.

Pro další usnadnění adaptace dětí je vhodné zařazovat pravidelné rituály, které navozují pocit jistoty a bezpečí. Jedná se o drobné činnosti, např. zamávat rodičům při odchodu nebo přivítání se s učitelkou. Vhodné je dodržovat pravidelný denní režim, opakující se činnosti, které probíhají každý den jako ranní kruh, pohybové aktivity, čtení pohádky před spaním. Přispět k pocitu bezpečí může především u těch, kteří nerozumějí, graficky zpracovaný denní režim vedený pomocí obrázků pro hru, cvičení, svačiny, pobyt venku, spaní, odchod domů atp.

Hlavním cílem adaptačního období je navázání vztahu dítěte s učitelkou ve třídě, dále je důležité, aby dítě mělo dostatek času poznat organizaci dne a týdne v MŠ, pravidla, rituály, prostory MŠ i další zaměstnance (META, 2018).

Tab. 25 - Adaptační plán

Adaptační plán pro dítě podle Berlínského modelu

První 3 dny (počáteční fáze)	4.den	Kratší doba adaptace	Delší doba adaptace	Stabilizační fáze	Závěrečná fáze
<p>Matka nebo otec přijde s dítětem do MŠ (pokud možno vždy ve stejnou dobu), zůstane asi 1 hodinu s dítětem ve třídě a pak zase odchází společně domů.</p> <p>Rodič</p> <ul style="list-style-type: none"> • spíše pasivní • nenaléhá na dítě, aby se od něj vzdálilo • akceptuje, že dítě vyhledává jeho blízkost, jeho úlohou je „být bezpečným přístavem“ • Pokud možno si nečte ani nehraje s jinými dětmi. Dítě musí mít pocit, že pozornost rodiče je mu kdykoliv k dispozici. <p>Učitel</p> <ul style="list-style-type: none"> • je opatrný, nenaléhá na navázání kontaktu s dítětem. Může mu nabízet hračky nebo se s ním zapojí do hry. •Pozoruje chování rodiče a dítěte, nesnaží se je oddělit. 	<p>(pokud je to pondělí, teprve 5. den) Cílem 4. Dne je předběžně rozhodnut o délce adaptace. Pár minut po vstupu do třídy se rodič s dítětem rozloučí, místnost opustí a zůstane nablízku. Reakce dětí jsou měřítkem pro pokračování nebo přerušování tohoto pokusu o odloučení.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Odloučení trvá maximálně 30 minut.To platí i v případě, že dítě začne plakat, ale rychle a natrvalo se nechá utišit učitelem. • Pokud dítě po odchodu rodiče působí rozrušeně, vystrašeně, sklíčeně nebo začne plakat a je k neutěšení, je třeba rodiče ihned přivolat. 	<p>Poznámka pro učitele: Pokusy dítěte vyrovnat se samostatně se zátěžovou situací a neobracet se přitom na rodiče (případně až odmítání kontaktu s rodičem) mluví pro kratší adaptační dobu, a to přibližně 6 dní.</p>	<p>Poznámka pro učitele: Častý oční a tělesný kontakt s rodičem a silná touha po jeho návratu při pokusu o odloučení 4.den jsou známkou nutnosti delšího adaptačního období, cca 2-3 týdny. S dalším pokusem o odloučení je třeba několik dní vyčkat.</p>	<p>Od 4. dne se pokoušíme o následující kroky:</p> <ul style="list-style-type: none"> •učitel převezme od rodiče péči o dítě • rodič nechává stále častěji učitele reagovat na signály dítěte a pomáhá mu pouze v případě, že dítě učitele ještě neakceptuje. <p>Pokud se dítě při pokusu o odloučení 4. den nechalo utěšit učitelem, je doba odloučení 5. den prodloužena.</p> <p>5. a 6. den je nezbytná přítomnost rodiče v MŠ, aby mohl být v případě potřeby přivolán do třídy.</p> <p>Pokud nelze dítě 4. dne utišit, měl by se rodič 5. a 6. dne nadále účastnit dění ve třídě</p> <p>7. den pak podle stavu dítěte podnikneme nový pokus o odloučení.</p>	<p>Rodič už se v MŠ nezdržuje. Je však dosažitelný pro případ, že by dítě výjimečně potřebovalo jeho podporu.</p> <ul style="list-style-type: none"> • adaptace je ukončena, když dítě akceptuje učitele jako „bezpečnou základnu“ a nechá se od něj utěšit. • Tak je tomu například v případě, když dítě protestuje proti odchodu rodiče, avšak nechá se učitelem rychle utěšit a v dobré náladě si hraje.

V adaptační fázi by dítě mělo MŠ navštěvovat pokud možno maximálně na půl dne.

Zdroj: (META, 2018)

6.2 Navrhovaná doporučení pro podporu jazykového rozvoje dětí s OMJ v rámci společných aktivit v mateřské škole

Jazykové dovednosti dětí jsou v předškolním vzdělávání rozvíjeny každodenně, téměř při všech činnostech. U dětí s OMJ je nutné, aby učitel tuto skutečnost zohlednil při plánování činností a přizpůsobil vzdělávací obsah jejich potřebám. Veškeré možné nabízené aktivity by měly mít názorný podklad, například pomocí obrazového materiálu či v podobě piktogramů. Vhodné je též doprovázet slova pohybem, nebo gestem. Učitel by měl vždy hovořit pomalu, zřetelně a dostatečně hlasitě. Důležité je i časté opakování, a to pokud možno ustálených slovních spojení a frází. Pro rozvoj jazykových dovedností je dobré zapojovat jazyk při každé možné příležitosti. Vhodné jsou komentáře k činnostem, které probíhají, pojmenovávání předmětů, které jsou používány.

Jedním z nejvhodnějších prostředků pro jazykový rozvoj všech dětí, obzvláště dětí, pro které čeština není mateřským jazykem, jsou písničky, básničky a říkadla. Forma básniček podporuje snadné zapamatování díky pravidelnému rytmu, rýmu a krátkým veršům. Problém řady básniček a písniček ve vztahu k dětem s OMJ může nastat při volbě vhodného textu. Text by měl splňovat následující kritéria: srozumitelnost, smysluplnost a přiměřenou náročnost především bez krkolomných výrazů a zdvořilých. Dají se nalézt texty, které jsou vhodné pro svou srozumitelnost, jednoznačnost, přiměřenou náročnost, a navíc možnost propojit je s pohybem.

Příklad vhodných textů s možností propojení činností:

Všechny moje prsty schovají se v hrsti,
spočítám je hned jedna, dva, tři čtyři, pět!

To je břicho, to jsou záda,
to je čelo, tváře, brada.
To jsou lokty, ramena,
chodidla a kolena.

Vezmi žlutou tužku,
namaluj si hrušku a pod hrušku talíř,
sláva, ty jsi malíř!

Básnička na uvítání nového dne, pro pokročilejší děti:

Dobré ráno, dobrý den,
pojďte, děti, všechny sem!
Copak se to venku děje?
Slunce se tam na nás směje!
Ptáci krásně zpívají,
stromy na nás mávají.
Na obloze žádný mrak,
podívej se, je to tak! (META, 2019).

6.3 Navrhovaná doporučení pro jazykový rozvoj dětí s OMJ v rámci individuálních činností

Individuální práce nabízí celou řadu možností jazykového rozvoje. Velkým pozitivem při této formě podpory je především možnost přizpůsobit čas věnovaný jednomu dítěti a jeho konkrétním potřebám – jeho jazykové úrovni, aktuální situaci, náladě i povaze dítěte. Pedagog má příležitost udělat si dobrý přehled o tom, co dítě umí a v čem je naopak podpořit.

Individuální jazyková podpora pro děti s OMJ probíhá na základě vypracovaného plánu pedagogické podpory, který zpracovává mateřská škola nebo individuálního vzdělávacího plánu, jenž vychází z doporučení školského poradenského pracoviště. Před vypracováním zmíněných podpůrných opatření je velmi důležité zjistit dosavadní jazykové znalosti konkrétního dítěte, tedy provést jazykový diagnostický test, z kterého vycházíme při plánování individuální činnosti. Ideální je naplánovat pravidelnou individuální práci v časovém rozmezí 15 minut 3× až 4× týdně. Pracovat systematicky, zaměřit se vždy na konkrétní oblast a konkrétní cíle. Je vhodné navazovat na to, co už dítě umí, procvičovat slovní zásobu z předešlých setkání a na tomto základě ji dále rozšiřovat. Vztít v potaz i témata z třídního vzdělávacího programu, zařazovat slova a rozvíjet slovní zásobu vztahující se k danému či nadcházejícímu tématu. Dále je možnost založit dítěti jazykové portfolio, které mapuje probraná témata v návaznosti na slovní zásobu (META, 2018).

6.4 Příklad dobré praxe

Adaptační dny pro děti s OMJ v mateřské škole

Praha 4 – Libuš je oblastí, kde se vyskytuje vysoké množství cizinců, a to převážně vietnamského původu (v blízkosti se nachází SAPA). Dvoutřídní mateřská škola K Lukám s kapacitou 56 dětí má nejvyšší koncentraci cizinců v okolí, a to 46 % z celkového počtu (2017/2018). Každoročně se zde na začátku školního roku koná adaptační týden pro děti vietnamské národnosti. Adaptační týden pomáhá k orientaci v chodu mateřské školy a rodiče i děti se mohou seznámit se základními frázemi v českém jazyce.

Na zahájení adaptačního týdne v MŠ K Lukám probíhá vstupní pohovor s rodiči, a to za přítomnosti tlumočnicka, kterého poskytuje klub Hanoi. Ředitelka sdělí rodičům veškeré důležité informace spojené s nástupem dítěte do mateřské školy, jako je například potřeba náhradního oblečení pro dítě, jak fungují nástěnky, vyzvedávání dětí, ale také, že když je dítě nemocné, je důležité, aby zůstalo doma. Při této příležitosti se také představí zástupkyně městské části Libuš, která má na starosti projekt na integraci od ministerstva vnitra. Rodiče dostanou kontakt na dětského lékaře a psychologa, kteří spolupracují s tlumočnickem. Také jsou rodičům představeny akce, které jsou pořádány městskou částí.

Adaptační týden probíhá jako kurz adaptace na prostředí a denní režim v mateřské škole. Vedou ho externistky (2 lektorky, 1 tlumočnice) tři hodiny denně po dobu tří dní. Během této doby se děti naučí, kdy a kam si chodí umýt ruce, stolování, pravidla na hřišti, stát v kruhu, práci s modelínou, jak to chodí při svačině a při obědě, jak správně sedět u stolu a také jsou seznámeny s tím, do jaké třídy budou v normálním provozu školky chodit. Během tohoto kurzu se děti učí i základní pokyny v českém jazyce a také základní slovní zásobu – názvy barev, zvířat apod. (META, 2018).

ZÁVĚR

Bakalářská práce byla věnována problematice integrace a jazykového rozvoje dětí s odlišným mateřským jazykem v předškolním vzdělávání.

Hlavní cíl výzkumu byl zaměřen na diagnostiku jazykových schopností u dětí předškolního věku s OMJ, navštěvujících běžnou českou mateřskou školu a na průběh adaptace těchto dětí na nové prostředí. Dílčím cílem bylo vypracovat doporučení k usnadnění adaptace a k optimalizaci jazykového rozvoje u dětí s OMJ v předškolním vzdělávání.

Bakalářská práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. První kapitola teoretické části je zaměřena na vývojová specifika předškolního věku, a to v oblastech fyzického, mentálního i sociálního rozvoje. Druhá kapitola se zabývá koncepcí předškolního vzdělávání ve vztahu k rámcovému vzdělávacímu programu, obsahu a cílům předškolního vzdělávání. Ve třetí kapitole je upřesněn pojem dítě s odlišným mateřským jazykem a celkově je tato kapitola věnována specifikům vztahujícím se ke vzdělávání žáků-cizinců, jejich adaptaci a jazykové podpoře v předškolním vzdělávání.

V úvodu praktické části bakalářské práce byl vymezen cíl výzkumného šetření, popsány metody a průběh šetření. Dále obsahuje tato část zpracované kazuistiky dětí s odlišným mateřským jazykem, které ukazují na individualitu těchto dětí i specifika jejich rodin. Informace pro tuto část byly získány formou rozhovorů s rodiči a pedagogy dětí s OMJ. Na základě těchto informací byly vypracovány tři případové studie. Samotný výzkum byl realizován formou diagnostického testu jazykových schopností u dětí s OMJ.

Na základě výzkumného šetření lze konstatovat, že klíčovým faktorem pro rozvoj jazykových dovedností dětí s OMJ v předškolním vzdělávání je motivace těchto dětí, pedagogická podpora s individuálním přístupem stejně tak, jako spolupráce s rodinou. Proces adaptace dítěte s OMJ často znesnadňuje právě odlišný mateřský jazyk, jenž má vliv na veškeré dorozumívání a spolupráci mezi vrstevníky, pedagogy, ale i mezi rodinou a školou. Dále lze na základě výsledků výzkumu usuzovat, že k problematice rozvoje jazykových schopností u dětí s OMJ je nutno přistupovat více systematicky a zaměřit se především na možnosti individuálního rozvoje jazykových dovedností těchto dětí v předškolním vzdělávání.

V dnešní době inkluzivního vzdělávání by každá škola měla být schopna poskytnout všem svým žákům podporu podle jejich vzdělávacích potřeb tak, aby mohli

plně rozvinout své studijní schopnosti a předpoklady. Proto je velice důležité podpořit jazykový rozvoj a integraci dětí s odlišným mateřským jazykem již v preprimárním vzdělávání, tedy v předškolním věku, kdy se jazykové a sociální dovednosti dětí rozvíjejí přirozeně a dynamicky. Dále by školská zařízení měla být schopna zajistit funkční komunikaci a výměnu informací mezi školou a rodiči dětí s OMJ a zaměřovat se více na spolupráci, podporu a socializaci těchto rodin.

Vypracováním této bakalářské práce jsem měla možnost získat nové poznatky vztahující se k danému tématu, a ze své pozice pedagoga tak pomoci konkrétním dětem k jejich snadnější integraci a připravenosti na další vzdělávání.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

MŠ	-	mateřská škola
OMJ	-	odlišný mateřský jazyk
PLPP	-	plán pedagogické podpory
PO	-	podpůrné opatření
PV	-	předškolní vzdělávání
RVP PV	-	rámcový vzdělávací program předškolního vzdělávání
ŠPZ	-	školské poradenské zařízení
TVP	-	třídní vzdělávací program
ZŠ	-	základní škola

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V., 2015. *Školní zralost-Co by mělo dítě umět před vstupem do školy*. Brno: Edika. 100 s. ISBN 978-80-266-0793-9.

DOLEŽÍ, L., 2014. *Začínáme učit češtinu pro děti-cizince, (předškolní věk)*. Praha: AUČCJ. 102 s. ISBN 978-80-260-5587-7.

GAVORA, P., 2010. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2. rozšíř. vyd. Brno: Paido. 259 s. ISBN 978-80-7315-185-0.

GJUROVÁ, N., 2011. *Čeština jako cizí jazyk pro začínající školáky: metodika pro učitele*. 1. vyd. Praha: Portál. 128 s. ISBN 978-80-7367-837-1.

GREGER, D., SIMONOVÁ, J., STRAKOVÁ, J. (Eds.), 2015. *Spravedlivý start?, Nerovné šance v předškolním vzdělávání a při přechodu na základní školu*. Praha: UK Karolinum. 178 s. ISBN 978-80-7290-861-5.

JANIŠ, K., JESENSKÝ, J., 2004. *Malý slovník pomáhajících profesí*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 80-7041-126-0.

KLENKOVÁ, J., KOLBÁBKOVÁ, H., 2002. *Diagnostika předškoláka – správný vývoj řeči*. dotisk. Brno: MC nakladatelství. 125 s. ISBN 859-40-4225-026-1.

KOLLÁRIKOVÁ, Z., PUPALA, B., 2010. *Předškolní a primární pedagogika = Predškolská a elementarna pedagogika*. 2. vyd. Praha: Portál. 455 s. ISBN 978-80-7367-828-9.

MATĚJČEK, Z., 2005. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte: normy vývoje a vývojové mylníky z pohledu psychologa: základní duševní potřeby dítěte: dítě a lidský svět*. 1. vyd. Praha: Grada. 182 s. ISBN 80-247-0870-1.

MATĚJČEK, Z., 2000. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. 3. vyd. Praha: Portál. 143 s. ISBN 80-7178-494-X.

MERTIN, V., GILLERNOVÁ, I., 2010. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál. 248 s. ISBN 978-80-7367-627-8.

MORGENSTERNOVÁ, M., ŠULOVÁ, L., 2009. *Interkulturní psychologie: rozvoj interkulturní senzitivity*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1362-1.

MUSIL, R., 2014. *Pedagogika pro střední pedagogické školy*. 1. vyd. Praha: Informatorium. 285 s. ISBN 978-80-7333-107-8.

OPRAVILOVÁ, E., 2016. *Předškolní pedagogika*. 1. vyd. Praha: Grada. 220 s. ISBN 978-80-247-5107-8.

RADONSKÝ, L. a kol., 2011. *Žáci s odlišným mateřským jazykem v českých školách*. 1. vyd. Praha: Meta o. s. 75 s. ISBN 978-80-254-9175-1.

ROZSYPALOVÁ, M., ČECHOVÁ, V., MELLANOVÁ, A., 2003. *Psychologie a pedagogika*. 1. vyd. Praha: Informatorium. ISBN 80-7333-014-8.

ŘÍČAN, P., 2004. *Cesta životem*. 2. přeprac. vyd. Praha: Portál. 390 s. ISBN 80-7178-829-5.

VÁGNEROVÁ, M., 2005. *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. 1. vyd. Praha: UK Karolinum. 467 s. ISBN 80-246-0956-8.

ZELINKOVÁ, O., 2001. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. 1. vyd. Praha: Portál. 208 s. ISBN 80-7178-544-X.

Seznam internetových zdrojů

Česko, 2004. Zákon č. 561 ze dne 24. září 2004 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: *Sbírka zákonů České republiky*. Částka 190. Dostupné také z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon>

HORÁČKOVÁ, K., 2016. Diagnostika dětí a žáků s odlišným mateřským jazykem. *Katalogpo.upol.cz* [online]. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci [cit. 2018-12-12]. Dostupné z: <http://katalogpo.upol.cz/metodika-identifikace-socialniho-znevyhodneni/3-vybrane-oblasti-pedagogicke-diagnostiky/3-1-diagnostika-deti-a-zaku-s-odlisnym-materskym-jazykem/>

LINHARTOVÁ, T., LOUDOVÁ STRALCZYNSKÁ, B., 2015. *Děti s odlišným mateřským jazykem v mateřských školách: metodika* [online]. Praha: META o.p.s. [cit. 2019-02-02]. Dostupné z: https://www.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/deti_s_omj_v_ms_metodika.pdf

META, 2018. Portál: Inkluzivní škola. *Inkluzivniskola.cz* [online]. Praha: META, O.P.S. [cit. 2018-12-12]. Dostupné z: <https://www.inkluzivniskola.cz/>

META, 2019. META, o.p.s. *Meta-ops.cz* [online]. Praha: META, o.p.s. [cit. 2018-12-12]. Dostupné z: <https://www.meta-ops.cz/>

MŠMT ČR, 2018. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání* [online]. Praha: MŠMT ČR [cit. 2018-12-12]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/45304>

SEZNAM TABULEK

Tab. 1 - Obecná charakteristika vybraných dětí s OMJ	32
Tab. 2 - Osobní záznam dítěte – studie č. 1.....	35
Tab. 3 - Diagnostika jazykových schopností – studie č. 1: Oblast č. 1 - Pasivní slovní zásoba	36
Tab. 4 - Diagnostika jazykových schopností – studie č. 1: Oblast č. 2 - Aktivní slovní zásoba	37
Tab. 5 - Diagnostika jazykových schopností – studie č. 1: Oblast č. 3 - Souvislé vyjadřování s obrázkovou podporou	37
Tab. 6 - Diagnostika jazykových schopností – studie č. 1: Oblast č. 4 - Vlastní projev.....	38
Tab. 7 - Diagnostika jazykových schopností – studie č. 1: Oblast č. 5 - Doplnková cvičení aktivní slovní zásoby	38
Tab. 8 - Diagnostika jazykových schopností – studie č. 1: Oblast č. 6 - Porozumění instrukcím.....	39
Tab. 9 - Osobní záznam dítěte – studie č. 2.....	42
Tab. 10 - Plán pedagogické podpory – studie č. 2.....	43
Tab. 11 - Diagnostika jazykových schopností - studie č. 2: Oblast č. 1 - Pasivní slovní zásoba	44
Tab. 12 - Diagnostika jazykových schopností – studie č. 2: Oblast č. 2 - Aktivní slovní zásoba	45
Tab. 13 - Diagnostika jazykových schopností – studie č. 2: Oblast č. 3 – Souvislé vyjadřování s obrázkovou podporou	45
Tab. 14 - Diagnostika jazykových schopností – studie č. 2: Oblast č. 4 - Vlastní projev...	46
Tab. 15 - Diagnostika jazykových schopností – studie č. 2: Oblast č. 5 - Doplnková cvičení aktivní slovní zásoby	46
Tab. 16 - Diagnostika jazykových schopností – studie č. 2: Oblast č. 6 - Porozumění instrukcím.....	47
Tab. 17 - Osobní záznam dítěte – studie č. 3.....	51
Tab. 18 - Plán pedagogické podpory – studie č. 3.....	52
Tab. 19 - Diagnostika jazykových schopností - studie č. 3: Oblast č. 1 - Pasivní slovní zásoba	53
Tab. 20 - Diagnostika jazykových schopností - studie č. 3: Oblast č. 2 - Aktivní slovní zásoba	54

Tab. 21 - Diagnostika jazykových schopností - studie č. 3: Oblast č. 3 - Souvislé vyjadřování s obrázkovou podporou	54
Tab. 22 - Diagnostika jazykových schopností - studie č. 3: Oblast č. 4 - Vlastní projev....	55
Tab. 23 - Diagnostika jazykových schopností - studie č. 3: Oblast č. 5 - Doplnková cvičení aktivní slovní zásoby	55
Tab. 24 - Diagnostika jazykových schopností - studie č. 3: Oblast č. 6 - Porozumění instrukcím	56
Tab. 25 - Adaptační plán	60

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 - Souhlas se zařazením vybraných dětí do výzkumu	73
Příloha č. 2 - Obrázkový materiál k diagnostice jazykových schopností dětí s OMJ	74

PŘÍLOHY

Příloha č. 1 Souhlas se zařazením vybraných dětí do výzkumu

Text určený zákonným zástupcům dětí s OMJ, kteří svým podpisem vyjádřili souhlas se zařazením dětí do výzkumu.

Vážení rodiče, dovoluji si Vás požádat o vyjádření souhlasu s provedením výzkumu. Data budou použita pro mou bakalářskou práci, jež se zabývá diagnostikou jazykových znalostí u dětí s odlišným mateřským jazykem. Výzkum je anonymní, jméno dítěte bude změněno. V práci bude uvedeno pouze pohlaví a věk dítěte.

S poděkováním

Gabriela Machová

Příloha č. 2 - Obrázkový materiál k diagnostice jazykových schopností dětí s OMJ

6 d

RODINA

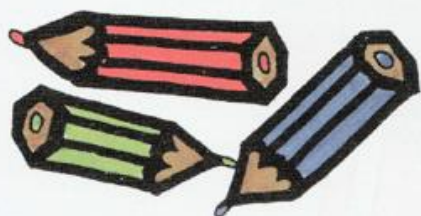
7 a

7 b

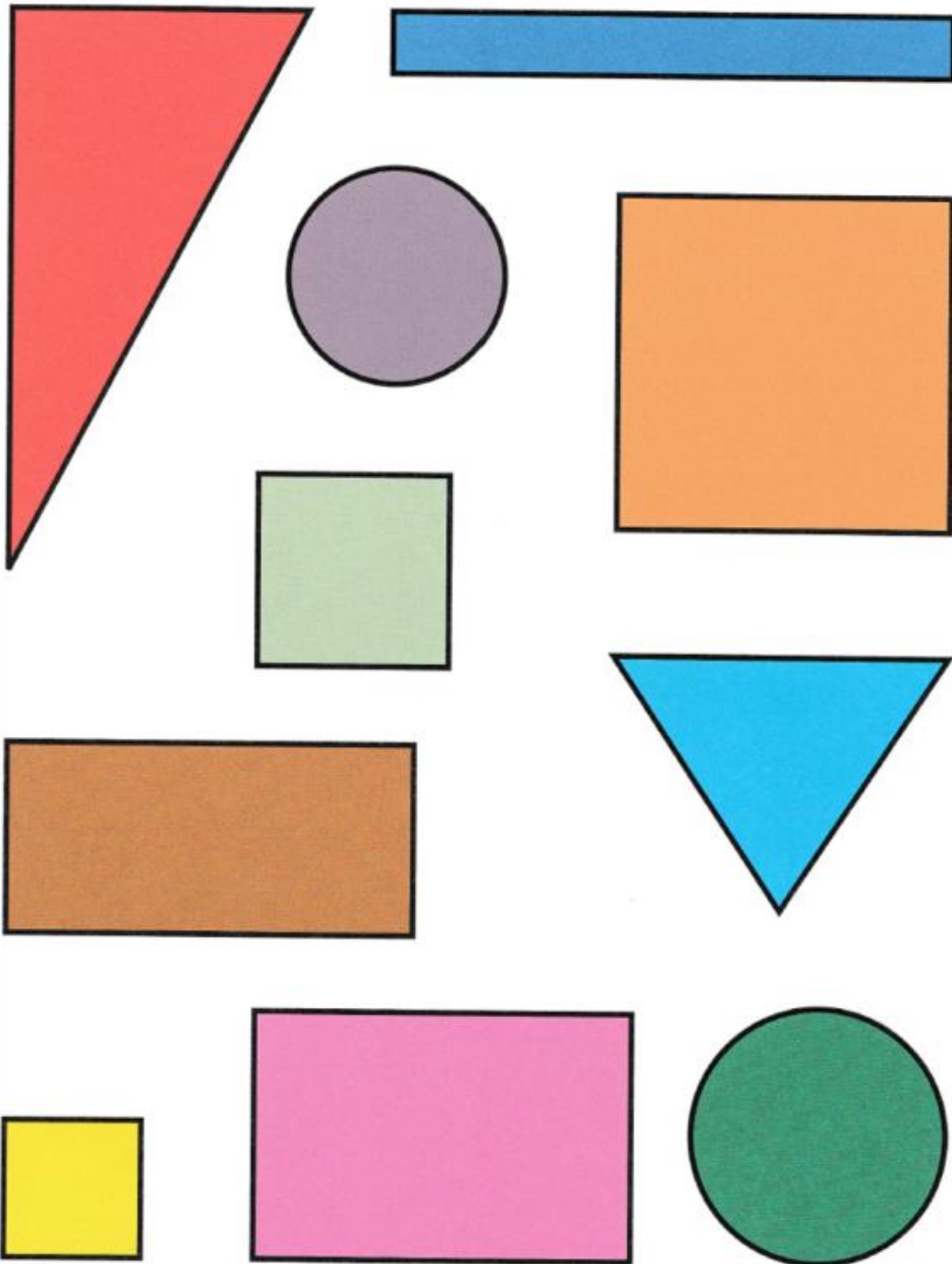

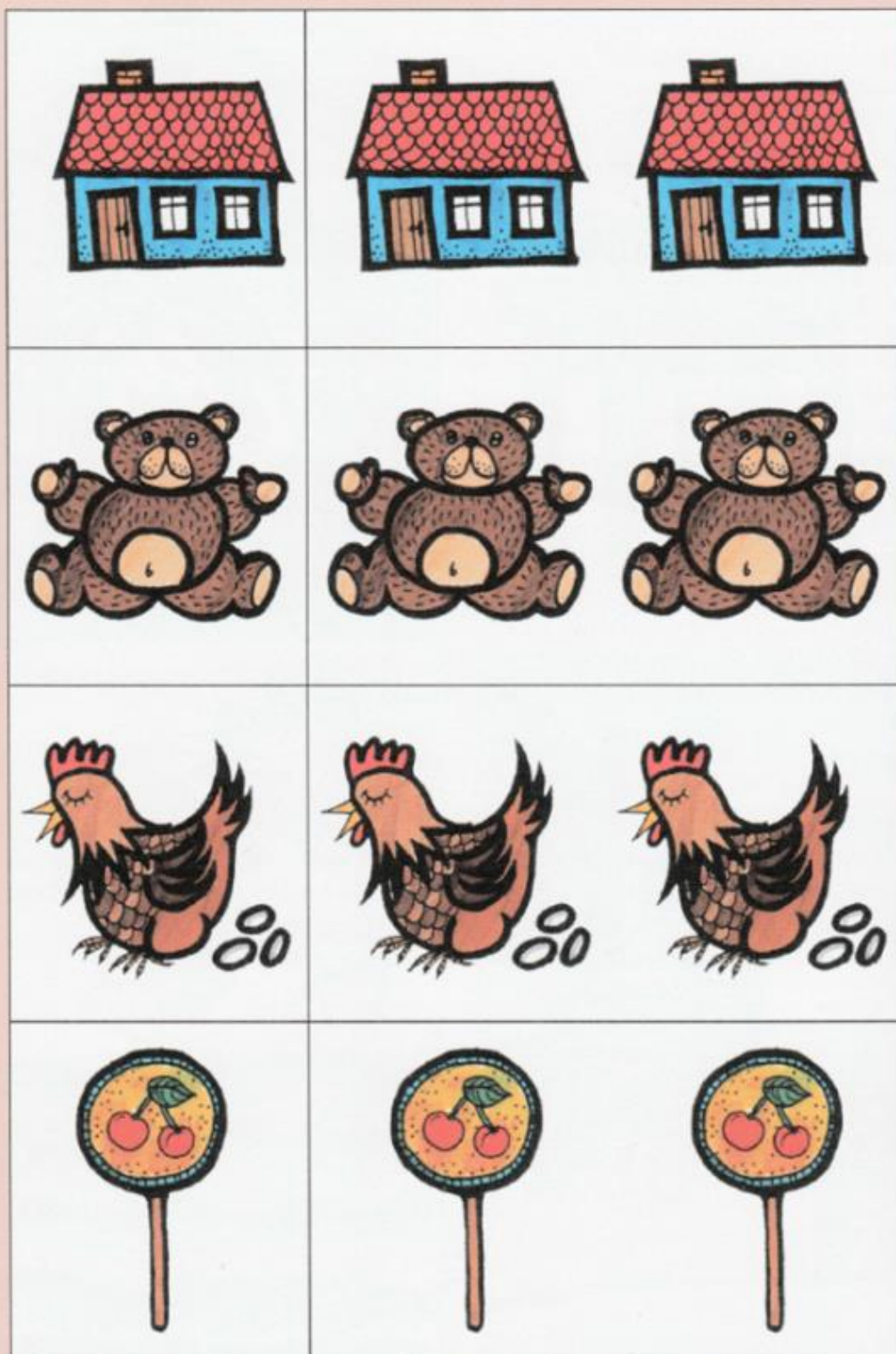

6 a

BARVY ZÁKLADNÍ A ODVOZENÉ
GEOMETRICKÉ TVARY

6 k

ZVÍŘATA A JEJICH MLÁĎATA

SESTAVENÍ DĚJOVÉ POSLOUPNOSTI
VYPRÁVĚNÍ PŘÍBĚHU PODLE ČTVEŘICE OBRÁZKŮ

8 c

VÝBĚR OBRÁZKŮ PODLE POKYNŮ

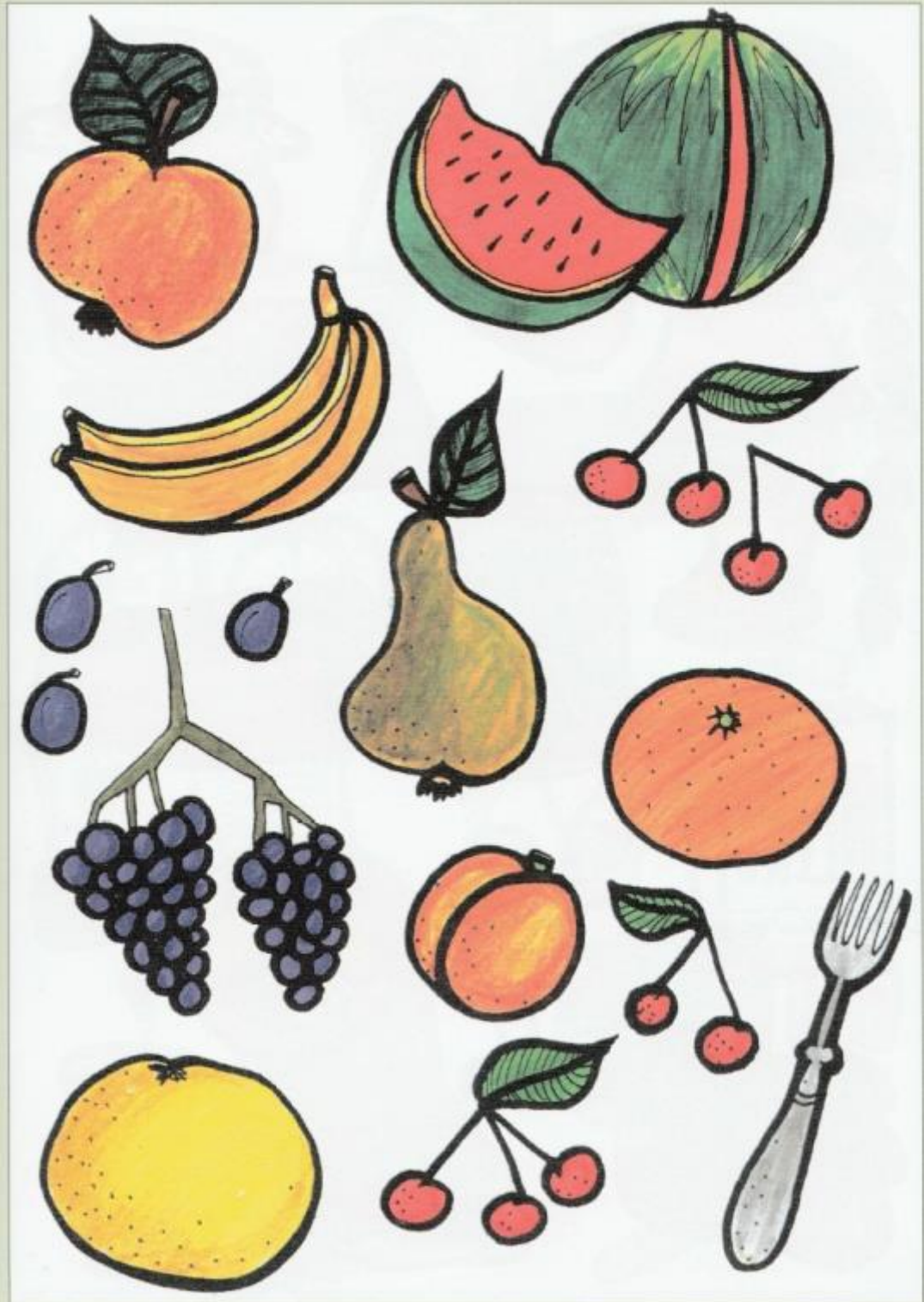

8 d

VYČLENĚNÍ ZE SKUPINY

Povolání

Protiklady 1

Protiklady 2

